



Politikai
röpiratok

5

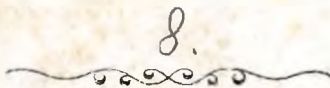
5
71

1847 vagy 1848?

TÁJÉKOZÁSUL.



TÖBB KÉPVISELŐ.



DEBRECZEN

Nyomatott a város könyvnyomdájában.

1861.



1848

TALÉKOZÁSUL

1848

1848

1848

1848

1857-1858

TARTALOM.

Az országgyűlés előzményei	5
Visszatekintés a képviselőház három havi működésére	10
Tájékozás a jövőre nézve	24

TARTALOM

1. A kötet tartalmának rövid leírása
2. A második kötet tartalmának rövid leírása
3. A harmadik kötet tartalmának rövid leírása

1847 vagy 1848?

1

Az országgyűlési felírás Ő Felsége által elfogadtatott és a most bekövetkező fejlemények feladata leendő határozni azon kérdés fölött, vajjon a képviselőház valóban a nagy politikai eszélyesség színvonalára emelkedett-e akkor midőn a június 30-iki császári pátens rendelete előtt meghajolva, a feliratnak mind czimezésében mind a szövegben az 1790-diki koronázó országgyűlés által követett eljáráshoz alkalmazkodott, vagy súlyos hibát követett el a baloldal az által hogy meggyőződésén erőszak elkövetését engedvén, a jog s igazság előbb kiküzdött győzelmét feláldozta, s a parlamenti életben ha nem példátlan, de minden esetre veszélyes oly eset előállításába egyezett, miszerint a bebizonyult kisebbség kívánata érvényesüljön a kétes természetű s értékű politikai okok által erkölcsileg hallgatásra kényszerített többség ellenében. Mindenesetre egy nevezetes forduló ponthoz jutottunk; mert akár egyenesen és határozottan meglagadja a tényleges hatalom a nemzet jogos és törvényes követeléseinek teljesítését, akár a kedvezőtlen külviszonyok nyomásánál fogva, kitérő választ adandó: az ország és kormány közötti küzdelemnek újabb szakja, az eddigitől különböző iránnyal és pártalakulásokkal vendi kezdetét; ha pedig egészen a törvényesség s az 1848-diki alkotmányos biztosítékok terére fog állani, mi azonban épen nem hihető, — ez a belügyek és kérdések lényeges megváltozásánál túl még az európai viszonyok észrevehető módosulását vonandná maga után. Mielőtt tehát a politikai küzdelmek és tevékenység új szakába lépniék, nem lesz felesleges egy rövid visszatekintéssel főbb vonásokban felidézni a legközelebbi irányzatok és törekvések emlékét, hogy tájékozásunk a jövőre nézve annál biztosabb legyen. A visszaemlékezés a képviselőház három havi életére terjedend, de lehetlen egészen hallgatással mellőzni azon előzményeket, melyek a jelen országgyűlésnek sokáig kétségben forgott, végre mégis megtörtént egybehívására vonatkoznak.

Alig szükség ecsetelni milyen volt 1860. október 20-án a hazában a közvélemény s a nemzet meggyőződése. Tíz éven át a magyar nép tántoríthatatlanul egyedül eseményektől várta a szolgaság lánczának szétűrését és a külföldre volt irányozva a nemzetnek egész figyelme. A bécsi kormány által lelketlenül monopolizált belügyek csak annyiban érdékelték a népet, mennyiben a nemzeti létünk ellen kifoghatatlanul inté-

zett rendszabályok naponként újabb fájdalommal és keserűséggel dulták fel nyugalmát, és erősítették azon hitében hogy az onyészottól e nemzetet nem mentheti meg egyéb, mintha Ausztriának egy szerencsétlen háboruja kedvező alkalmat nyújtand a nemzeti jogok feltétlen elismertetését és tiszteletben tartását, az ország csorbitlan önállóságát és egységének hatalmát kiküzdeni. — Ez annál természetesebb volt, mert a tíz év előtti politikai tekintélyek közül mind azok kik a börtönök sanyarúságait túlélték, vagy egyébként üldözöttek, mind azok kik külföldi fűrdőkől s egyéb helyekről bántatlanul szállingóztak haza, de azok is kik a forradalomnak határozott ellenségei voltak ugyan, hanem azért a centralizáló absolutismus által a forradalom leverése után mint felhasznált eszközök, eldobottak, — többnyire komor hallgatásba vonultak. A magán érdekek rendezésében s legalább az anyagi jólét és gyarapodás eszközeinek kifejtésében öszpontosult az értelmiség törekvéseinek iránya; de a siker nem állhatott arányban a küzdelemmel, midőn a kormány népeleszegényítési rendszabályai folyvást fölemésztették a munkának, iparnak s minden erő kifejtésnek eredményeit. Mi a nyilvános életet illeti, ennek küzdeleiről a sajtó meghagyatott, mert ez oly tényező erő melynek fegyverét a betűt a tizenkilencedik század közepén már a legmerevebb absolutismus sem bátorkodik elkobozni; de a folytonos elnyomás és a német rendőri bilincsek azt eszközölték a sajtóra nézve, mit minden szolgaság, ha hosszasan tart, egyénre mint népre nézve okvetlenül eredményez. Kivetkeztették egyenes jelleméből, s a machiavellismusnak nincs oly fogása, melyhez az írő nem folyamodott volna. Ha lehetséges akart maradni s a bizonyos irányban a hon javára hatni kívánt, legelőször is ünnepélyesen ígérnie kellett hogy a hatalmat támogatanlja; mely, ígéretet beváltani eszeágában sem volt. Nyájás arcot öltött a hatalommal szemközt, melyet lelkéből gyűlölt, sőt hányszor nem történt hogy az elnyomásunkra és kiirtásunkra alkalmazott rendszer gépezetének egyik vagy másik kerekéről mint nélkülözhetlenről s az absolutismus nagy horderejű tényeiről, igényeiről s rendszabályairól mint a kor s elutasítatlan viszonyok jogos követelményeiről szólt, csak hogy a loyaltás köpenyébe öltözve a gépezetbe valamikép oly kerek beillesztését is eszközölhesse, melyek destructiv hatásuknál fogva a rendszer bomlására vezessenek. — A nagy közönségre sem maradhatott mindez hatás nélkül. Reá adta magát hogy a sorok közt olvasni tanuljon, s midőn az irodalmi irányokat megítélte, nem az eszközöket nem a mezt tekinté, hanem a célt, a lelkiületet s az elrejtett irányt nyomozta, mely a hatalommal szemközt elburkolózni kénytelen.

A nemzet reménye maradt a régi, hite nem változott. A bécsi hatalomtól mit sem várt s mindaz, mit onnét kiküzdeni ohajtott, nem volt egyéb mint szabadabb mozoghatási tér az erő kifejtésére, hogy egy kedvező nagy pillanatban a kezdett művet bevégezni lehessen. Így érzett a nemzet, midőn 1860. október 20-ka után a térfoglalás politikáját elfogadta; s lassanként háttérbe szorult azon kételye, kik az országgyűlés összehívására vonatkozó ígéret őszinteségében eleinte nem hittek, később pedig még az év vége előtt azon meggyőződésre jöttek, hogy miután a bécsi kormány a hazában erős propagandát tudott csinálni az

1848-diki alkotmányos biztosítékok revisiojának sürgetésére, az országgyűlés egybehívása az 1848-diki alkotmányos biztosítékok helyreállítására előt könnyen veszélyessé válhatnak a nemzet önállóságára nézve, mennyiben az alku sikamlós ösvényére terelné a nemzetet; és sokkal ohajthatóbb volna, ha a nemzet lehetőleg a megyei önkormányzás védbátyái közé vonulva, semlegesen fogadná az országgyűlésre meghívó levelet, s képviselők választásába az 1848-diki alkotmányos biztosítékok helyreállítása előtt nem becsátkoznék. Azok, kik őszintén minden tartalék gondolat nélkül akarták a parlamenti kormány helyreállítását, s ezt a Habsburg-Lothringeni ház uralma alatti maradás feltételül tekintették, azon hitben voltak, hogy a nemzetnek követeléseihhez szigorú ragaszkodása, az 1847-diki alkotmányos formák következetes ignorálása s a bécsi kísértések ellenében passiv magatartás okvetlenül oda fogják kényszeríteni a bécsi kormányt, hogy engedjen, miután a pénzügyi bukás mellett még a külföldi súlyos viszonyok által is fenyegetve volt.

Azonban magában a fővárosban e nézet csak alig pár napig, a vidéken is alig egy héten át tartotta magát, mert azon párt mely már ekkor nyíltan Deákot és Eötvös bárót tekintette vezéréül, nagy tevékenységet fejtett ki azon nézet érvényesítésére, hogy az országgyűlés összejöhetségének minden nehézségeit elhárítani hazafiúi kötelesség; mert egyedül az országgyűlés képezhet oly tömör testületet, mely az elszigetelve állott törvényhatóságok helyett, fölemelendő szavának erkölcsi egész súlyával biztosítani lesz képes a nemzet ohajításainak teljesedését. Ez volt az első eszabeszeme, a passiv ellenállásbani következetesség megtörésére. Ez eszmében tünt fel legelső csirája az 1848-diki alkotmányos biztosítékok felállítására vezető célzatoknak, azok részéről, kik még akkor becsületi támadásnak tekintették volna azon fültevést, mintha az 1848-ki törvények fölött egyezkedni készek lennének, — kik azonban ma már eljutottak azon ponthoz, hogy az 1848-diki alkotmányos biztosítékokhoz még szóval ragaszkodnak, de tetteleg az egyezkedés terén állanak; s a célszerűség az opportunitás paizsa alatt törekednek a nemzetet magukkal vonszolni, azon visszavonulásban, melynek végeredménye — ha a nemzet elég lórán fül nem ébred, s fenhangon nem tiltakozik, — azon alkotmányos biztosítékok legfontosbainak feladása leend. E nézet — hogy t. i. képviselőket választani kell, — oly gyorsan emelkedett tulsúlyra, miszerint az országgyűlési meghívó levél kihirdetése után már nagyon népszerűtlen volt az ellen küzdeni; s meg kellett elégednünk azzal, hogy akkor, midőn az országgyűlési képviselők választására szükséges összehírási intézkedéseket megrendelni kellett, kivétel nélkül minden törvényhatóság az oktroyált választási szabályzat félrevetésével egyenesen és határozottan az 1848 diki választási törvények alkalmazását, s az azok szerinti eljárást mondotta ki; ezentul számos törvényhatóság még azt is kimondá, hogy az országgyűlési meghívó levelet félretévén, azt csak úgy tekinti, mint melyből az látszik, hogy a törvényhozó testület egybehgyűlést a tényleges hatalom akadályozni nem fogja; több törvényhatóság pedig határozatilag tiltakozott minden oly következtetés ellen, mintha a meghívó levélben október 20-ra történi hivatkozás az 1848-diki alapon s ennek védelmére alakuló országgyűlés közjogi állását legkevésbé is

megváltoztathatná; — vagy jegyzőkönyvileg kifejezte a fölötti sajnálkozását, hogy az ország összes törvényhatóságainak az 1848-diki törvényes alapokra vonatkozó lényegileg egyhangu felszólalását a kormány figyelemre méltónak sem tartván, az aggodalmakat és a bizalmatlanságot növelte a jövőnek eshetőségei iránt, midőn egy ki nem engedtelet nemzet képviselői oly tudattal jelennek meg az országgyűlésen, hogy a kormány el van tökélve daczolni a nemzet törvényes kívánalmaival!

Ha némi tévedés volt abban, hogy október 20-ka után, a törvényhatóságok a térfoglalás politikáját követve szervezkedéshez fogtak, még mielőtt a törvénytelen bíróságok, alkotmányellenes adóhivatalok, rendőrség s általában a bécsi kormány sbirrijei az országból eltávolítottak, — e tévedést bizonyára kimentí az, hogy a nemzet megtárgult bilincsei az első pillanatban gyorsan széltördelni vágyott; — hanem midőn világossá lőn, hogy a kormány az országgyűlés egybehívását egyedül saját érdekeinek előmozdítására kívánja kizsákmányolni, s mindenek fölött a nemzet megosztására s egy erős békepárt alakulására spekulál; már ekkor az alkudozás kelepczéje felé az első lépést megtenni s képviselőket választani: nagy politikai tévedés volt azok részéről, kik az 1848-diki biztosítékokat minden áron megmenteni kívánták, de ellenben nagy ügyesség volt azok részéről, kik a kormányval és uralkodó házzal kibékülésnek keresztülvételére vállalkoztak. — Mindamellett, hogy ily eltérés mutatkozott a nézetekben és törekvésekben, a képviselőválasztás egész idő alatt még mindig egyetlen egy jelszó volt az egész hazában: 1848! Azon jelöltek! kik az utóbbi országgyűlésen a gyorsabb haladásnak bevallott ellenei voltak, — és azon szabadelvűek, kik a forradalom első napjaiban lelkesült bajnokai voltak a szabadságnak s vezetői választottai a közvéleménynek, mikor pedig a pusztító vihart felvonulni látták, idejekorán biztos fedél alá menekülvén, elhagyták a zászlót, melyre esküdtek; épen ugy mint azok, kik a szabadságharc végeig a szent ügyhöz hiven megállták helyüket és aztán elviselték a boszu által rájuk mért szenvedéseket: mindannyian e jelszót irták lobogóikra fel. E jelszóban tehát meg volt az egység az egész hazában, e jelszót megtagadni senki sem bátorkodott, ha képviselő kívánt lenni: de tényleg azon különbség, mely a békülöket a határozottan függetlenségre törekvőkkel szemközt állítá, érthetően nyilatkozott a választások tusáiban, midőn a sajtónak s az aristokratának egy része, a burocratiából egyszerre átváltozott hivatalnoksereg, az intellectualis erőik politikailag megromlott részeivel együtt, élethalálra küzdött a demokratirányu népjelöltek ellen.

A nemzet csodálatos önaltatással biztosítva látta a legkülönbözőbb, s csaknem összeférhetlen elemek törekvéseiben egységet és a választási viszályokban csak személyi egyenetlenkedéseket keresett; pedig a küzdelem már ekkor is az ellentétes politikai irányok tusája volt. A közvélemény teljes biztosságban érezte magát arra nézve, miszerint az országgyűlés akép lesz alakítva, hogy tántoríthatlanul fog ragaszkodni egy részről az 1848-diki alkotmányos biztosítékokhoz, alkudozásokba nem bocsátkozván azok fölött, — másrészt különösen azon nagy népjogi elvhez, mely az olasz háboru eredményei által az europai közjog épületé-

nek egyik alapköve lön, s melyet az angol külügyminiszter mult oktoberi hires sürgönyében proklamált s mely szerint minden nép maga ítélhet legjobban saját viszonyai fölől és minden nemzet jogosítva van saját legjobb belátása s meggyőződése szerint még az uralkodás és kormányzat változtatásával is rendelkezni sorsa s jövője fölött. Mentől közelebb jött az országgyűlés, annál általánosabbá lön e meggyőződés, annál nagyobb a várakozás az országgyűlés nehéz feladatával szemben; és olig volt egyéb-ről szó, minthogy a nemzet képviselői csak egyetlen ülést fognak tartani, melynek eredménye lesz egy erélyes tiltakozás mindazon zsarnokság s jogtapodás ellen, mi egy évtizeden át történt, — egy nyilatkozvány az ország népeihez s a mivelt világhoz; azután pedig a nemzet megtörhetlen önére-jébe bízva s az európai viszonyok kedvező alakulására támaszkodva a bitor hatalom végbukását s a dolog elutasíthatlan fejleményét még most várni fogja. Hol hagytuk hátunk mögött e nagy gondolatot s hol állunk már ma?! E nézetnek nagy lendületet adott az abonyi követjelöltnék választóihoz intézett nyilatkozata, mely az egész nemzet figyelmét és várakozását ismét a külföldi eshetőségekre irányozá. Azon eszmét, hogy az 1848-ki alkotmányos biztosítékok megmentése végett az országgyűlés egy erélyes s minden revisionalis alkudozást kizáró nyilatkozványra szorítkoz-zék, az alkupárt egyenesen sehol egyetlen szóval sem támadta meg.

Ez időpontig csak is két oly tényre utalhathunk, mely következetesen egy célra irányzott működéséről tesz bizonyosságot. Egyik az, hogy mivel az októberi diploma az osztrák magánjog egész rendszerét fen-tartá, a törvényhatóságokat legalább egyrészben feltartóztatta a törvény-kezés és igazságszolgáltatás átvételében, mi által a törvényhatóságokat megosztva s egymástól elválasztva, nagy rést tört az alkotmányosság, tehát az 1848-diki törvények azon védfalán, melyet a semleges ellentállás egységében birtunk; másik tény, hogy az országgyűlési képviselők vá-lasztását feltűnő erélyvel sürgette, s megejteni kívánta az 1848-diki alkotmányos biztosítékok visszaállítása nélkül is. Az elsőt hogy keresz-tul vihessse, a milliók magánérdekeire hivatkozott, a törvénykezési egy-formaságot nem az alkotmányos törvények, hanem az osztrák magán-jognak — helyesebben pátensek halmazának — érvényesítésével kívánta elérni, s midőn az egyedül kötelező törvények tekintélyéről s védelmé-ről lemondott, a magyar magánjog visszaállítását anarchikusnak merte jellemezni; a másik lépést azzal indokolta, hogy a nemzet egyhangu akaratnyilvánításának ellenállhatlan erejére hivatkozván állítá, miszerint a nemzet egybegyűlt képviselőinek határozott fellépésétől kell várni az alkotmányos biztosítékok helyreállítását, folyvást azt hordozta ajkain, hogy az országgyűlést illeti a haza megmentésének nagy feladata! Való-ban a nemzet várakozása rendkívül fel lön fokozva az országgyűlés irá-nyában; mindenki hitte, hogy az országgyűlés mint egy ember fog fel-állani, hogy visszautasítsa az 1848-diki alkotmányos biztosítékok fölötti alkudozásnak még csak gondolatát is.

II.

Az országgyűlés küszöbén állunk. Midőn a képviselők megérkezni és a gyűlekezési pontul szolgált Tigris-teremben folyt értesülések utján egymás nézetével megismerkedni kezdetek, mindenki észrevehető, hogy az ország törvényhozást önállását illetőleg véleménykülönbség nélkül az egész képviselőház visszautasít minden eszmét, mely a birodalmi tanácsba magyar képviselőket vezetne, s tiltakozik a birodalmi kormányval szemközt minden beolvasztási kísérlet ellen; de az 1848-diki alkotmányos biztosítékok iránt nincs meg mindenkiben ama hü ragaszkodás, mint a választásokon mondott beszédek után követelni s várni lehetett. Némelyek már bizonyos kedvveléssel s a törvényhozói bölcsesség negélyzésével nem minden célzat nélkül, feszegették az 1848-diki törvények hézagait. Igaz, hogy az ily bogarak azonnal behúzták csápjaikat, mihelyt valaki kötelességre emlékeztetett, melyet a választókkal szemközt mindenki vállalt, midőn a jogilag teljes épségben levő 1848-diki alkotmányos biztosítékok helyreállítását jelölte ki az országgyűlés föladatául, mielőtt ez a törvényhozás terén szükséges javítások fölötti tanácskozásba becsálkozhatnék. Azonban az említett jelenséget lehetlen volt jegyzékbe nem venni.

Beköszöntött most a legelső kérdés: mikép tartsa magát az országgyűlés a kormány abheli cselekvésével szemközt, mely szerint az országgyűlést az 1848-diki törvények világos és eltághadhtalan megsértésével Budára hívatta egybe? A képviselőházat az országgyűlés megtartása végett a törvényellenesen kijelölt vár falai közzé vinni teljes lehetlennék látszott; s azért azok, kik a nemzet ellenállási erejének lassankénti szétörlésére, népszerűségök egész befolyásával a kormány támogatására vállalkoztak, elkövelték a második csint az 1848-diki törvények ellen. Kicszközölték, hogy az országgyűlés Budán megnyitvatván, a képviselőház üléseit azután Pesten tarthassa. Minő engedmény! Aztán a megnyitási ünnepély csak pusztá formáság! Ki merné magára vállalni azon roppant felelőséget, hogy egy lényegtelen formakérdésnek élre állításával kockáztassa annak lehetőségét, miszerint a képviselőház törvényes gyűlekezet alakjában megtehesse az első, valószínűleg egyetlen felszólalást? Mily szomorú követkevésekkel bírhatna az, ha a képviselőház tagjai ünnepélyes megnyitás nélkül, vagy az azoni megjelenés egyenes visszautasításával alakulván gyűléssé, ezt mint conventiculumot a hatalom talán erőszakkal s fegyverrel fogná szétoszlalni? Deák emberci ily kockázlat ellen nyilatkoztak, minden erejüket annak behoztatására fordítván, hogy ha a megnyitás helyének kérdését nem fogja a ház lényegcsnek tekinteni, akkor a Budára való átmenetel kevésbbé leend törvényszegés. Teleki határozottan ellene volt az átmenetelnek és a törvény iránti hűség csorbulását látta abban, ha a Pesten tartandó országgyűlésre küldött képviselők üléseiket Budán kezdenék. De hiszen ezen megnyitási ünnepélynek a képviselőház naplójában nyoma sem leend! Azt mellékesnek tekintették, hogy nyoma lesz a történelben s nem akarták meggondolni, hogy a tények kérelhetlenné logicsja nem az által burtel a tévedésekért és hibákért, hogy ezeket jegyzékbe vezetliti, ha-

nem az által, hogy a megtörtént dolgot meg nem történné tenni lehetetlen s egy megtörtént politikai tévedés bal következései soha sem maradnak el.

Ezen legelső kérdésnél már életjelt adott azon elem — szükség-telen egyéneket nevezni, — mely minden nehéz kérdésnél az által igyekszik menekülni a bajtól, hogy közvetítést sürget; mi pedig a nagy elvkérdések fölötti küzdelmek terén rosszabb szokott lenni magánál a legmakacsabb ellenségénél, mert a legnehezebb pillanatban kész egy közvetítő eszmeért cserben hagyni. Indítványoztatott, hogy sorsvadás útján harmincz képviselő küldessék a megnyitási ünnepélyre; mintha különbséget tenne jogilag a törvény szempontjából, valljon egy testület tömegesen hajt végre valamely cselekvényt, vagy megbízottai által. Teleký kissé lanyhán vette a dolgot és végre megegyezett, hogy az átmenetel kérdése egyelőre nyílt kérdés maradjon s általános értekezlet tartassék. Az értekezlet hangulata az átmenetelre nézve épen nem volt kedvező s a nagy többség hajlandó volt kimondani, hogy az átmenetel a törvénynek megsértése. Deák nagy hővel beszélt az opportunitás szempontjából s kijelenté, hogy ő készebb magára vállalni a felelősséget azért, hogy Budára átmegy, mint azért, hogy ha az átmenetel megtagadása miatt az országgyűlés megtartása lehellené válnék; kijelenté, hogy ha senki sem fogna is az ünnepélyen megjelenni, ő megjelenend. — A vesszőparipa az volt, hogy ha a nemzet által egyenesen Pestre küldött képviselők a törvényhez ragaszkodni fognak, ez esetben az országgyűlés lehetlenné válik; de senki sem vette magának a fáradságot, hogy ezen ijesztő tételt be is bizonyítsa! — Fel lón állítva s pedig a legveszélyesebb alakban az alternatívák politikája. Mondatott, hogy ha arról volna szó, hogy Pesten legyen az országgyűlés vagy Budán, a felelet nem lehetne egyéb mint: Pesten; de ha úgy állítatik fel, hogy valljon Budán-e vagy sehol, — ez esetben még is csak át kell Budára menni. Azon egymást ijesztési taktika győzött, melylyel a békét kívánók a törvény megsértését fedezni tudták, midőn a még össze sem állt országgyűlés eredménytelen feloszlataért felelőségre untalan hivatkoztak.

E győzelem annak bizonyosságul szolgál, miszerint a képviselők egy része, épen nem igyekezett tisztába jönni arra nézve, hogy a bécsi kormány nem Magyarország érdekében, nem önként s nem jó szándokból engedte az országgyűlés egybehívását, hanem egybehívatta azért, mert szorult helyzetében, hatalmának s erejének naponkénti folytonos sülyedése mellett már csak a magyar országgyűlés jégre vitelével — mit simálb diplomatiai nyelven magyarországgali kibékülésnek szoktak nevezni — segíthet elmérgesült kórállapotán; következőleg a legnagyobb együgyűség és botorság azt gondolni, hogy a bécsi kormány könnyelműen eloszlátván az országgyűlést, ismét mindent kockára tegyen a helyett, hogy egyes vereségekkel, sőt némi megaláztatással sem törődve, időt engedjen azoknak, kik — bár mi oknál fogva, az mindegy — lassanként végrehajtani vélik a nagy munkát, mi nem egyéb, mint az országgyűlés tervezett nagyszerű fellépésének és nyilatkozványának, tehát magának az ilymódoni szétoszlásnak s a passiv resistentia folytatásának is meggátlásával a nemzetet, ügyesen kigondolt és keresztül vitt maneu-

verekkel először megfosztani önbizalmának erejétől s a független megállhatás gondolatától s végre meghunyászkodásra kényszeríteni; mely cél elérésére nem lehet képzelné az alternatívák politikájánál alkalmasabb politikát. Ezen ösvényen igen kényelmesen el lehet jutni talán október 20-hoz is; mert ha opportunítási szempontból akkép lehet felállítani a kérdést, hogy: Pest vagy Buda, Buda vagy semmi, — miért ne lehetne ezt folytatni, s azt mondani: 1848 vagy 1847, 1847 vagy semmi? és tovább menve a viszonyok egy lehető új phrasisában ekkép: 1847 vagy október 20, október 20, vagy semmi? És az opportunítas vesszőparipáján lovagló hazafi, miért ne nyujtáná kezét október 20-ka után, ha azzal fenyegettetnék, hogy vagy ezt kapja, vagy semmit?! — Kezdetnek mindenesetre rossz tréfa volt ez a budai bucsujárás, mert a mellett, hogy törvényt sértett, egyáltalán a czélszerűség szempontját az alkotmányos biztosítékok fölé állította s ezen politika, fájdalom az 1861-ki országgyűlés fő jellemvonásává lett — Vagy lesz-e a ki ezt kétségbe vonja, ha tovább megy s végig tekint azok fölött, mik a képviselőházban ezután történtek?

A legfontosabb kérdés következett. Hogy az országgyűlésnek legelső teendője nem lehet más, mint felszólalni az alkotmányosság ellen elkövetett merényletek miatt s tiltakozni azon erőszak ellen, mely az 1848-ki alkotmányos biztosítékokat még folyvást elvonja a nemzetől, — erre nézve véleménykülönbség alig mutatkozott; hiszen minden képviselő programjának élén az 1848 állott s a minden ároni békülők közül azok, kik nemcsak a kényszerűség esetére készek — természetesen a haza érdekeiben, a hon javára, — azt részben feláldozni, hanem fontos érdekeiknél fogva önként is az 1847 felé gravitálnak, — még nem láthaták elérkezettnek azon időpontot, hogy terveikkel és céljaikkal nyiltan a közönség elé léphessenek. Egy közös értekezleten szóban hozatott a tárgy. Az értekezlet nem vonult zárt ajtók mögé s az ott mondottak később az országos ülésekben bőven ismételve s kifejezve lőnek. Kettő van mégis a mi kevésbé lesz tudva a közönség előtt s a tájékozottságot — mi e sorok egyedüli célja — némileg elősegítend. Egyik: hogy ez értekezleten már alig emelkedett egyikét hang a nyilatkozvány mellett, az is nyomtalanul hangzott el, mintha soha sem lett volna a közvéleménynek uralkodó nézete, hogy az országgyűlés betölti hivatását, midőn egy erélyes nyilatkozvány kibocsátásával minden tétova nélkül szétoszlik azon esetben, ha az 1848-ki alkotmányos biztosítékok előlegesen helyre nem állíthatnak! Megpendített a felirat eszméje s a képviselők elé mint olyan terjesztett, mi semmit sem kockáztat a nemzet részéről; egyenesen nyilatkozatra kényszeríti a kormányt és sikertelenség esetében még mindig fenhagyja a cselekvés szabadságát szigorubb rendszabályokra nézve

Ismét fenyegetéshez folyamodtak; ijesztettek az országgyűlés eloszlatásának lehetőségével és beakarták bizonyítani, hogy az nagy veszélyeket hozna az országra, miután az örökös tartományok népeinek megnyugtatása, Horvátország kívánatainak s kivált a nemzetiségi kérdés megoldása az országgyűlés együttmaradását rendkívül kívánatossá teszi épen mireánk nézve. — Be akarták bizonyítani, hogy az, valljon a magyar országgyűlés az uralkodó ház egyik tagjához, kinek Magyarországoni trón-

öröklése még tisztán sem áll s ki e mellett el van határozva saját ismételt kijelentései szerint is alkotmányellenesen uralkodni, — felírást intézen-e? pusztán formakérdés; egy ily felírás a törvényességől semmit fel nem ad. A következőzés megmutatta, hogy igen is sokat kockáztatott, és sokat adott fel! Akkor azonban az értekezlet nagy részének meglepett e kibúvó ajtó, melyen egy nagy horderejű lépésre való elhatározástól menekülni lehetett. Maga Teleki László, ritka pártvezérré tapintattal egyszerre belátta, miszerint mindezek ellenében a többség érzi ugyan, hogy egy felírás a törvényes térnek odahagyása s a bizonytalan kimenetelű alkudozás ösvényére lépés, hogy Ausztria az egyezkedés útján is csak megrontásunkra tör, hogy csak a szilárd elhatározás és a nemzet erős magatartása előtt fog terveivel hátrálni s csak egy erélyes visszautasítása eszközölhetné egész alkotmányunk elismerését és jogaink tiszteletben tartását; — hanem belátta azt is, hogy az országgyűlés nem oly elemekből áll, miszerint az már most a legelső ténynél oly merész, időleges szenvedésekkel és veszélyekkel járó, de egy erős nemzethez egyedül méltó nagyszerű politikának követésére hajlandó legyen, melynek a nyilatkozvány után következni kellene. Azért midőn nem titkolá, hogy a törvény és politika egyiránt a nyilatkozvány kibocsátását követelné, legelső szavával hajlandónak nyilatkozott egyelőre egy határozatban fejezni ki a képviselőház első felszólalását. Ki nem tudja, hogy az elhunyt férfit mily kevéssé titkolá e napokban csalódásának fájó érzetét, látván az ingadozást ott, hol azt szerencsétlenségnek tekintette!

Létrejött a házban a felírás és a határozat pártja, a bécsi magyar kormányférfiak politikáját akár a bennük helyezett bizalomnál, akár egyéb okoknál fogva, tevékeny működéssel vagy a várakozás politikájának alélt semlegességével támogató jobboldal elvált a baloldaltól. — Magában véve a pártok létezését egy alkotmányos közéletben még soha sem tekintete senki szerencsétlenségnek, sőt a véleményszabadság mellett a pártoknak okvetlen ki kell fejlődniök. Ha valaki ott, hol az alkotmányos élet gyökeret vert a nép meggyőződésében és a társadalmi viszonyokban — az ellen akarna szónokolni, hogy nincsenek s ne is legyenek pártok, — az ily politikust nagyon gyermekeskedő embernek tartanák és ha nagyon sokat foglalkoznék az eszmével, végre oly intézetbe utasítanák, melynek falai közt az egyéni nézetekben a legkorlátlanabb eltérés uralkodik a nélkül, hogy pártok alakulhatnak. Alkotmányos közéletet pártok nélkül ép oly kevéssé lehet képzelni, mint a folyamat hullámok nélkül; mi azonban soha sem zárta ki azt, hogy egy nemzet válságos időkben nagy feladatokkal szemközt, az eszközökre nézve ép úgy, mint a cél iránt teljesen egyetértsen s hatalmát, tekintélyét, erejét eképe mutassa meg. De a pártok nem enyésznek el, nem semmisülnek meg ilyenkor; a pártok megmaradnak, hanem bizonyos célra egy nagy nemzeti akaratban egyesülnek. Az országgyűlés kezdetén nem ily fogalmak emelkedtek érvényre. Meglörtént nem egyszer, hogy valamelyik képviselő kiejtő e szót: felirati párt, határozati párt, vagy ellenpárt; — és ilyenkor kivált a jobboldal mindig iszonyuan felzudult, tiltakozván azon föltevés ellen, mintha a képviselőház tagjai között pártszakadás volna. Épen nem lehet csodálni s lélektanilag nagyon természetesnek látszik,

hogy a jobboldal mostani vezérei nem igen jól érezhetik magukat, midőn szemlét tartván a tábor fölött, ott találják együtt mind azokat, kik egykor a haladási kérdésekben a politikai küzdelmek terén velők folytonosan szinkört állottak, mind pedig azokat, kik állásuknál s érdekeiknél fogva, a nemzeti ügynek az ország függetlenségének igaz barátai bármely körülmények között alig lehetnek. Visszas helyzet ez minden bizonynyal s legalább is annyit bizonyít, hogy a vezér és hadsereg közötti természetellen viszony hamis alapokra lévén fektetve, tartós nem lehet; — de semmikép sem szolgálhat ama képmutatásnak mentségeül, mely midőn az egy mástól távol álló, sőt ellentétes vélemények jogosultságát kétségbe vonván, a pártok létezését tagadja: ez által azon alapos vádnak ad helyet, hogy vagy onmagát ámitja, vagy másokat akar tévedésbe ejteni s elámitani; pedig mindkettő egyformán világos csalás.

Talán soha sem mondatott még egy huzamban annyi izetlenség az egyetértésről, mint mennyit az értekezleteken hallotunk Midőn egy nemzet a cselekvés terére lép, hogy magát a zsarnoki önkény jármából kiszabadítsa, midőn egy ország fenyegető támadások leküzdésére érdekeinek vagy önállóságának megmentése végett küzdi a védelem harczának zászlaját, vagy midőn nagy elvek s az emberiség érdekeinek megmentése végett valamely küzdő népnek segélyére siet, — akkor igen is kell hogy elmúljanak a pártok s legyen egy nagy czélban, egy nagy eszmében egyetértés. De viszont alig lehet valami nevelésesebb és bosszantóbb, mint midőn valaki azt követeli, hogy egy országgyűlés a törvényes erős álláspontok feladásában a nemzet érdekeinek elköczkázásában és az önmegalázásban vagy pedig abban értsen egyet, hogy ez ingadozásból és határozatlanságból senki se emelkedjék ki. Ily egyetértést kívánt a jobboldal s hogy mikép értelmezte azt, kitéunik a tényekből. Először azon tételt állítá fel, hogy a képviselőháznak az első lépésre nézve egyet kell értenie s azért a kisebbség mindenesetre rendelje magát alá a többség nézetének, — azután pár napig az egyetértésről, mint egyedüli mentőszerről szónokolt s végre midőn látta, hogy erőködése hasztlan s a határozatnak többsége van, odahagyta az értekezletet, külön kezdett gyülekezni s hogy az általa ekép alakított felirasi pártot erősítse, nem igen válogatott a politikai térítgetés eszközeiben és a rábeszélés mellett az íjlesztgetésnek és ámitásnak is meglehetősen érdeme van abban, hogy már akkor midőn Deák letette a ház asztalára felirasi javallatát, körülbelöl egyenlő két párt állott egymással szemközt.

A baloldalt e közben nagy csapás érte; vezérét veszlette el! Nem volna helyén itt kutatni a szerencsétlenségnek e nagy rejtélyét; e kiváló lélek elröppenése titokzatos. Talán a gondviselés akarja, hogy e nemzet egy Petőfi, egy Széchenyi, egy Teleki elvesztésének földéríthetlen körülményei által mythoszy alakokat nyerjen a jövő nemzedékek számára? De ha valaha az bizonyulna is be, hogy e pártvezér a parlamenti ütközet előesetében onkezével metszette el egy hasznos életnek fonalát: az mindenesetre rágalom marad, mintha ő azért esett volna kétségbe, mert nem érezte magát elég erősnek, feltartóztathatni a mozgalom rohamát, mely — mint a közönség közé kiszórva lön — sokkal gyorsabban fejlődött mint ő akarta s számította. — A közönség feszült figyelemmel kísérte

az általános vitának lefolyását; s ha semmi egyéb fel nem tunt előtte, azt bizonyára észre kellett vennie, hogy midőn valamely szónok egyebet nem tett, mint a nemzet tizenkét évi szenvedéseit erős színekkel ecsetelte a nékül, hogy a fenforgó nagy kérdés lényegéhez csak egy szóval is hozzá szólott volna, vagy ha gondos előrelátással különválasztván az abszolút hatalommal uralkodónak nemes hajlamait, végrehajtó hűtlen tisztviselőinek tevékenységétől, feltűnően tombolt a bécsi absolutistikus kormány ellen, az beszéde végén a — felírásra szavazott. — De mindamellett hogy ez taktikának megjárta s nem csekély ügyesség volt a feliratosok részéről az engesztelhetlenség köpenye alól nyulni a felirat után: mégis tudva van mindenki előtt, hogy a közvélemény, mely eleinte mindenkép félrevezetve, a határozatosokban nem akart látni egyebet, mint egyetértés elleni pártütöket — a viták berekesztésekor már a felirat ellenében vett állást. — És e fordulat annál nagyobb jelentőséggel bír, mert az egész időszaki sajtó a felírás eszméjét támogata, miután Deák első fellépésekor, midőn egy részről nem is kételkedve biztos győzelme iránt, a felírás tartalmára úgy mint netáni sikertelenségére nézve mindkét párt solidaritását előre biztosítani kívánta az által, hogy kimondá, miszerint az, mit a többség elfogad, nem a többségé, hanem az egész hazé; (később nem egészen e szerint cselekedett) más részről jónak látta a határozati pártot mintegy bevádolni a nemzet előtt, mintha azon párt a határozattal mindenkép törésre akarná vinni a dolgot s mintha a határozatnak nem is lehetne egyéb célzata és következménye, mint hogy azonnal a nyílt összeütközést és a fegyverek harcztéreni mérkőzését idézze elő. Pedig igen jól tudja a jeles férfiú, miszerint a határozat nem egyéb, mint eszköz a nemzet részéről semleges ellenállás folytatásával elérni azt, hogy az uralkodó, ha trónjogának az ország általi elismerését s a koronázást, mint a törvényes uralkodhatóság előfeltételét elérni kívánja, ezt csak akkép eszközölheti, ha az 1791. évi III. t. cz. által világosan kijelölt kötelezettség értelmében az alkotmányos törvények szerint gyakorolja a tényleg kezei közt levő hatalmat, következésképp az 1848-ki törvények és alkotmányos biztosítékok egész összegét tiszteletben tartja s másokkal is, kik tőle függenek, megtartatja.

Mikép győzött a felirat, daczúra annak, hogy az utolsó perczig kisebbségben volt, — ezt felderíteni a történéssz feladata leendő; annyit legalább szükséges tudni, hogy ezt a halót — állítólag hazafias indokokból — két ember szötte. Az emigratio kívánságáról sullogtak: bizonytalan hiteli forrásból eredt hírek szállongtak e részhen. A határozati párt előlegesen legkevésbbé értesítettett. Nyáry maga a szavazás előtt sejtelenül sem birt arról, a minék történnie kellett és mindenkit meglepell, midőn néhányan elmaradtak a szavazástól, hárman a felíratra szavaztak s tizenöt szavazatnyi biztos többség daczúra, a szavazás eredményében három szó többséggel a nemzet ügye s jövője az opportunus politikájának vettetvén martaléknul, az 1848-ki alkotmányos biztosítékok fentartásának nagy kérdése, megoldás végett a cseliszövények bonyolításainak kitéve a kétes jövőre bizatott. A nemzeti önállóság nagy s szent ügyének fátumszerű sebes süljedését még e stadiumon is megállíthatta volna Nyárynak azon indítványa, melyet az erőszakos adóbehajtás tárgyában a

párt-értekezleten bejelentett, melyet ekkor sokan időelőttinek tartottak, melyet azonban most némi tevékenység kifejtése mellett biztos eredményre való kilátással lehetett volna a ház asztalára tenni. A katonai erőszakos adóbehajtás, e példátlan függeléke a proklamált osztrák alkotmányosságnak, egész vandalizmussal foganatba vétele az ország majd minden részéin; a lapok naponként újabb tudósításokat hoztak a hallatlan erőszakoskodás és pusztítás részleteiről; egy pár hatósági jelentés is feküdt már a képviselők előtt! Ha a felirási javallat pontonkénti tárgyalása előtt napirendre hozatik azon indítvány, hogy az erőszakos adóbehajtás tényleges megszüntetése s az egész országban felzaklatott kedélyek lecsillapítása előtt a ház a felírás fölötti tanácskozás folytatását saját törvényhozói tekintélyének feláldozása nélkül lehetetlennek nyilvánítja, — ez ekkor biztosan számíthatott többségre azon oknál fogva, mert a képviselők közül senki sem tette volna ki magát örömezt azon szemrehányásnak, hogy sokkal nagyobb fontosságot tulajdonít a Bécsben ohajtott koronázás siettetésének, mint az ujabban vérig keserített nép jogszerű s méltó várakozásának. — Más részről az e kérdésbeni győzelem egészen bizonyos lévén, miután a képtelenség azt gondolni, hogy a Bécsben anynyira várt felirat ezen már most egyetlen akadályát rögtön elhárítani nem siettek volna, — ennek közvetlen eredménye az is leedett, hogy a baloldal önbizalma s hajlama a további határozott lépések kiküzdésére tetemes lendületet nyer, midőn az első erélyes fellépés ily eredményre vezetendett.

A baloldal vezetői azonban nagyon lanyhán kezdtek venni minden oly célzatot, mely a kormányzati szakítás lehetőségével kapcsolatba hozható; a pártnak nagyobb részénél pedig bizonyos közönyösség kapott lábra az erélyesebb törekvések iránt. A szakítás félelme sok ember lelkiületére lidérczként nehezedett. Ez már azon méregnek lön hatása, melyet egyes kezek különbözőféle csábesszék alakjában adtak be a képviselőháznak. — Ilyen csábesszeme volt az — mit nagy szorgalommal terjesztettek — hogy: a hazáért fel lehet áldozni mindent, de a hazát nem szabad feláldozni! Nagy szavak s első tekintetre úgy látszik, mintha tartalmuk tengermélységű igazság volna; pedig ha egy kissé elemezzük e tételt, el fogunk borzadni attól, hogy utóvégre e szép szavakkal mi mindent lehet igazolni a politikában. — Mert ha a hazát kivéve minden egyebet fel szabad áldoznunk azon czímen, hogy ezt a hazáért tesszük: akkor egy népszerű embernek semmire másra nincs szüksége, mint erős dialektikára s ezzel birva lépésről lépésre behozhatja a nagy közönségnek, hogy fel kell áldozni a jólétet, fel kell áldozni a polgári s politikai szabadságot, — mindig s mindezt a hazáért, — végre, hogy le kell mondani a nemzeti önállóságról is, csak megmaradjon — a haza! S mivé lesz ez, szellemi s anyagi jólét, szabadság és önállóság nélkül? Bizonyos határok közötti síkok és bércek tömegévé, állatok és emberek vegyült csoportjává! S ki az, kit e vegyület fogalma, habár az hazának nevezetnék is, lelkesítene? Ovakodjunk tehát nagyon sok hazafiai s bölcsességi vagy politikai tartalmat keresni azon phrásisban, hogy a hazáért mindent! Haza, szabadság, függetlenség — e három elválaszthatlanul s egyképen célja legyen küzdelmeknek!

Van egy másik alakja is a szellemi s politikai méregkeverésnek, mely szinte már igen veszélyessé vált. Mert mit jelent végeredményeiben az, hogy: ha tén szakitni kell, ne mi szolgáltatassunk egyenes okot arra s ne érjen bennünket a felelősség azért, hogy kormány és nemzet között a dolog törésre kerül s egy háborúnak furiai elszabadulhatkai lánczaikról? A szakitásnak ezen elméletét III. Napoleontól tanulták bizonyosan a mi politikusaink; hanem egy kis különbség van a dologban. — A hatalmas francia császár akkor szakít elleneivel, mikor azt épen a viszonyokhoz képest idő- s czélszerűnek látja; ő még a hatalmában álló eszközökkel — pedig nem csekély eszközök fölött rendelkezik — siettetli vagy késlelteti is a szerint mint érdeke kívánja — a szakitás idejének bekövetkezését és midőn, nem magát a szakitást, hanem a szakitásnak csak színet igyekszik ellenére tolni, ez csupán azért történik, mert a cselszövő diplomata játéknak bizonyos igényei vannak, melyeket ki kell elégítenie. — A mi helyzetünk — talán mondani sem kell — ettől igen is nagyon különbözik. Mi teljesen tisztában vagyunk arra nézve, hogy jogaink, szabadságaink, alkotmányos biztosítékaink a hatalom által el nem ismertettek; az iránt sem lehet kétség, hogy Ausztria akkor, midőn egy jogkövetelő magyar országgyűlés tanácskozásait eltűri, nincs oly helyzetben, hogy egyenesen szakíthasson és saját megsemmisülését ez által aláírja; végre azt is tudhatjuk, hogy mihelyt egyszer az alkudozás útján vagyunk, jövődünk kérdése kihull kezeink közül s alkotmányos hadállásunkban tért tér után fogunk elveszteni. Mit akarhatnak s mit remélnek tehát azok, kik a szakitást minden áron s minden kérdésnél kerülni akarják? A folytonos engedéssel talán csak nem szándékuk a kormányt arra ösztönözni s bátorítani, hogy ő ne engedjen? Azóban ha nem szándékuk is ez, de bizonyára el fogják érni s általuk el fogja érni a nemzet. — Minden kérdésnél azzal állani elő, hogy ne mi szakítsunk, annyit tesz, mint lépésről lépésre folyvást engedni: mert a szakitást csak ez által kerülhetjük el, a mennyiben a kormányról azt, hogy ő szakítson s az általa ohajtott gyorsabb eredményért kockára tegye mindenét, józanul alig lehet feltenni, midőn látja, hogy az országgyűlés nem lévén képes magát kiragadni a szakitás félelmének billenseiből s nem lévén képes szétlőtni e varázs-gyűrűt, mely szellemének röptét leszorítja, — a kormány önmagára nézve leghelyesebben tesz, ha ovatosan időt enged s a kérdések egyes felállításával igyekszik kivívni mindazt, a mit megsemmisítésünkre létesíteni kíván.

Ily körülmények között és ily kilátások mellett a baloldal néhány tagja elérkezettnek látta az időt s egy tanácskozányban constatirozta annak szükségét, hogy nagyobb tevékenységre szorosan egyesüljön. Ez egyesülésre különösen azon indok vezette, hogy határozott s következetes működésével egyrészt a jobboldalt, mindenestre pedig ennek szélső árnyalatait lehetőleg feltartóztassa oly merész lépésekben, melyekkel az talán gyorsan szeretné megfutni az alkudozási pályát, másrészt, hogy a baloldalt határozottabb ellenállásra ösztönözze. — Midőn a felirat fölött a pontonkénti tanácskozás megkezdett, első napon a jó és gyenge módosítványok egész özöne aradt a képviselő házra. Rendre megbukott mind és a most már egyesült szélső baloldal észrevette, hogy nem

tanácsos lényegtelen, vagy kevésbé lényeges módosítványok fölötti közdelmekben az erőket elforgácsolni s annak bekövetkezését engedni, hogy a felirati párt egyes győzelmeinek hosszú sora által a közönség és baloldal egészben lehangoltatván, majdan a leglényegesebb pontnáli küzdelem sikere már előre kockáztatva legyen. Miután tehát azért, hogy a felírás czimezésében az uralkodónak magyar királyi minősége s uralkodás-joga diplomatikailag el ne ismertessék, — küzdeni sem kellett, a mennyiben maga Deák is s vele az egész jobboldal mindjárt a pontonkénti tárgyalás kezdetén, egyhangulag önként beleegyezett, hogy az eredeti czimezést a ház a most érintett czölzathoz képest megváltoztassa: ezentul a módosítványok fölötti tanácskozásban kevés részt vőn a szélső baloldal, hanem előkészítő a leglényegesebb pontnak módosítását. — Az általános viták alatt a támadás és védelem különösen a felírási javaslat azon részére vonatkozott, hol Ő Felségének trónjoga véglegesen el van ismervé s a felírás egyedül a trónlemondás formahiányainak kipótlására szorítkozik. A jobboldalon számosan tagadták, hogy a felírás által a trónjog elismerése bevégzett tény leendő; de a következő megmutatta, hogy az egész felírás czélja és sarkpontja nem volt más, mint annak a trónról lemondásra vonatkozó része. A felírás szavai im ezek:

„Föl kell szólalnunk Fölséged előtt azon velünk közlött okiratokra nézve is, mik Ő Felségének V. dik Ferdinándnak a trónról még 1848-ban történt lemondását tárgyazzák. Midőn Ő Felsége V. Ferdinánd 1848. december 2-kán a császári koronáról lemondott, nem adott ki külön okiratot az iránt, hogy a magyar koronáról is lemond, lemondásában Magyarországot külön meg sem említette, hanem azt mintegy a császári korona provinciájának tekintve, általános lemondásába foglalta; s arról Magyarországot külön nem is értesítette. A lemondási okirat tehát magyar közjogi szempontból formájára nézve hiányos, mert Magyarország soha nem volt az osztrák császárságba beolvadt provincia, külön koronával, külön alkotmányos önállással bírt s a magyar király csak a nemzet tudtával s hozzájárulásával mondhatott volna le a magyar trónról. — Mi tehát ünnepélyesen tiltakozunk a dec. 2-diki lemondásnak általánosságából vonható azon következtetés ellen, mintha Magyarország az ausztriai császári korona provinciája volna; s ragaszkodván alkotmányos önállásunkhoz, tiltakozunk az ellen is, hogy azon lemondás a nemzet tudta s hozzájárulása nélkül történt. De miután az csakugyan tetteleg s változhatatlanul megtörtént, mi az ország jogainak jövődő biztosítása végett arra kérjük Fölségedet: méltóztassék az említett formahiány utólagos pótlása tekintetéből V. Ferdinánd Ő Fölségétől oly okiratot kieszközölni, mely egyenesen Magyarországhoz legyen intézve, s melyben Ő Felsége V. Ferdinánd az országgyűlést értesítse, hogy Ő már 1848-diki évi dec. 2-kán a magyar koronáról is valósággal lemondott. Eszközöljön továbbá Fölséged, Ferencz Károly Ő Fölségétől is egy hasonló Magyarországhoz intézett értesítést arról, hogy Ő Fölsége is már 1848-ban lemondott azon örökösödési jogáról, mely őtet Ő Fölségének V. Ferdinándnak trónról lemondása után a sanctio pragmatica értelmében illette volna. — Mi ezen okiratokat annak idejében országgyűlésileg

fogjuk tárgyalni, sőt azokat törvénybe is kívánjuk iktatni, hogy legalább utólagosan pótolassék az a mirek jogszerűleg előlegesen kellett volna megtörténni s jogaink jövődő biztosítására ünnepélyes óvásunknak s az ország utólagos hozzájárulásának magában a törvényben is nyoma legyen."

Ki nem látja át, hogy ezekkel az uralkodóházra nézve legfontosabb közjogi kérdés el van döntve? Vagy lehet-e képzelni ezeknek ekép tervezett kijelentése után a lemondási okmányok érvénye s az uralkodó trónjoga fölötti újabb határozatot a nélkül, hogy a nemzet a orradalom terére lépettnek ne nyilvánítsák és a nélkül, hogy az országgyűlés önmagával összeütközésbe ne jöjjön? A szélső baloldal abban állapodott meg, hogy a trónjognak emez előleges elismerését — ha lehetséges — a felirat szövegéből egy módosítvánnyal kitoröltesse. A határozati párt nagy értekezlete elé tehát a következő módosítványt terjesztette: „A mi továbbá ő Felségének V. Ferdinándnak a trónról lemondását illeti, mellözve jelenleg azt, hogy az ide vonatkozó ckiratok velünk nem törvényes alakban és uton közöltettek, kijelentjük: miként országgyűlésünknek az 1848-dik évi V. t. cz. értelmébeni teljes kiegészítése s az azon évi III-dik t. cz. által kijelölt közegek helyreállítása előtt az érintett okiratok megbirálásába nem bocsátkozhatunk és a trónváltás kérdése iránt nem nyilatkozhatunk.” — Ezen módosítványt az egész párt elfogadván, Várady tette le azt a ház asztalára. Mennyire megváltoztatta a ház által elfogadott e módosítvány az egész felirat jellemét, ez kitűnik nemesak azon heves ellenszegülésből, melyre az a felirattal párt s különösen Deák részéről talált, ki majd egy óráig beszélt az eredeti szöveg megtartása mellett, hanem kitűnik különösen azon önmérsékletet nem ismerő ingerültségből, melylyel miután magának a jobboldalnak számos szabadelvű tagjai nyilvánosan és névszerint az abdicationalis eredeti szöveg-pontok kihagyására szavaztak s ekép az ide vonatkozó eredeti szöveg tizennégy szótöbbség által elvettetett, a felirati párt nagyobb része a tereméből zajosan eltávozott. — Könnyen felfogható, hogy midőn a felirati javallat magától tulajdonképeni lényegétől, az uralkodónak trónjogát feltétlenül elismerő pontjaitól megfosztatott, — a jobboldal békeszerető számos tagjai mélyen lehetének megszorodva s bizonyosan nagy vigasztalásukra szolgált, hogy a vidéken, hivatott és hivatlan ugynökök dies-éretes buzgóságot fejtettek ki, miszerint a törvényhatóságok ne ernyedjenek a Deák iránti bizalmi szavazatok beküldésében. — Ez természetesen egyuttal demonstratio volt a képviselőház többsége s a soldaritásnak felalhitott elvénél fogva az egész képviselőház ellen; mi annál nagyobb diadal Deákra nézve, mert iránta a bizalom alant és fent egyiránt határtalan. Az országban épen ugy töle s csak töle várja a nemzet nagy része az ország boldogságát és udvét, valamint Bécsben teljesen meg vannak elégedve lépéseivel. —

Mikor a felirat lényegében megváltoztatva utnak indítottak, a fővárosban már tudva volt, legalább tekintélyes egyének mint bizonyost állították, hogy azt a császár el nem fogadandja. Ebből tá-

madhatott azon hír és gyanu, hogy a visszautasító császári rendelet Peeten fogalmazták s a fogalmazvány a felirattal együtt ugyanazon vasút-vonattal ment Becsbe. — De bármint legyen is ez, aunyi bizonyos, hogy midőn a kormány a fölött tanácskozott, mihez kezdjen és mihez fogjon ily felirat után, valjón a császár egy nyilatkozványnak és az országgyűlés felosztatásának előrebocsátásával — mert a felirat elfogadásáról szó sem volt, — szigorú rendszabályokhoz nyuljon, vagy pedig egy kitérő leirattal mindenek előtt az uralkodói jog elismerését követelje, — a magyar kormányférfiak igen nagy hasznát vették azon újabb engedékenységek, melybe a képviselőház ügyesen bele sodortatott és azon vereségnek, melyet a nemzeti ügy az országbirói értekezlet munkálatának elfogadása s az osztrak pátenseknek eképeni szentesítése s virágozó erőben fenntartása által szenvedett. — A szélső baloldal elég erélyesen, de sikertelenül küzdött az osztrak magánjog rendszerének, illetőleg a pátensek halmazának meghonosítása ellen; sikertelenül azért, mert a baloldal befolyásos két tagja, vagy ha úgy tetszik két vezére, részt vett azon küldöttség működésében, mely azzal volt megbízva, hogy a törvénykezes ideiglenes szervezése tárgyában javaslatot készítsen és terjesszen a ház elé: de a mely bizottmány sokkal kényelmesebbnek találta az országbirói értekezlet munkálatát behunytt szemmel ajánlani, mint a fáradságos munkába bele vágni, kivált midőn maga az országbiró vette magának azon fáradságot, hogy a bizottmány tagjaitól azt a csekély szivességet megnyerje, miszerint a bizottmány az országbirói értekezlet munkálatának elfogadását ajánlja a képviselőháznak. A bizottmányi javallatot Nyáry és Tisza is aláírta és ennek következtében, miszerint a baloldal értekezletén meghusítottak azon kívánatot, minél fogva az országbirói értekezlet javallatának elvetése partikérdésül le volna tekintendő; miután pedig nyíllkérdésnek hagyatott, a szélső baloldal a győzelem reménye nélkül teljesítette a törvények védelmében az őt megillető kötelességet.

Az osztrak pátensek dadala egyik legszomorubb emlékü epizódját fogja képezni az 1861-diki országgyűlésnek, már csak azon kiszámíthatatlan károkuál fogva is, melyek a törvénykezési elvek érvényének bizonytalanságából, a megőroitett eszmezavarból s a hazai törvények mellett küzdő törvényhatóságoknak, az országbirói munkálat alapján az osztrak pátensek szerint ítélő törvénytelen felső bíróságokkai küzdelemből milliókra fognak harulni. — De különösen súlyosak s e helyütt azon politikai hátrányok érdemelnek figyelmet, melyek a magyar magánjog országgyűlésileg történt elitéléséből az ország közjogi érdekeire borulnak s nem kevésbé homályosítják el alkotmányos törekvéseink jellegét, midőn a képviselőház cset egyik legfontosabb kérdésnél oly könnyen elhagyta a törvényesség teret alkotmányos biztosítékainak kellő megvédése s tényleges visszaállítása előtt. — Az országbirói értekezlet munkálata nem egyéb, mint a magyar magánjog rendszerének reviziója s átídomítása az e részbeni törvényes állapot helyreállítása nével. E tény fölözt az országgyűlés a kormány kívánatára az elnöző megegyezést kimondotta. S valjón már most van-e föga az országgyűlésnek azt vární a kormánytól, hogy ez a közjogi törvények az 1848-diki alkotmányos

biztosítékok revisiójától tartózkodják mielőtt a törvényes állapot helyre allana? Nem a győzelem érzetével utalhatott-e már most a kormány az országgyűlés alelltségára, azt látván, hogy csak szakítással kell fenyegetni s az országgyűlés a kormány kedvére mindent, de mindent megteend? És tulságos bátorság volt-e a kormánytól, az országgyűlés küldötteivel szemközt a császár elé június 30-dikán azon nyiltparancsot adni aláírás végett, melyben a magyar országgyűlésnek mint valami kupak-tanácsnak vagy bizalmi férfiak testületének szigoruan hagyatik meg, hogy ő felségének magyar királyi uralkodói jogát ismerje el s a felírás czimezésében úgy mint szövegzésében az 1790-diki koronázó országgyűlés által követett eljáráshoz alkalmazkodják. — A kormány valóban helyesen számított, midőn az előzmények után azt hitte, hogy az országgyűléstől bátran lehet mindent követelni.

A leirat tagadhatlanul nagy mozgásba hozta a képviselőházat. Annak kihirdetése után nem telt el huszonnégy óra s általánosn tudva volt, hogy a jobboldal vezetői Deák eredeti szövegének visszaállítására törekednek s az e részbeni indítványt Hunkár fogja tenni. — A felirati part nem mulasztotta el saját érdekében kiszákmányolni a helyzetnek minden előnyeit; vezértagjai rendkívül nagy tevékenységet fejtettek ki e napokban és valamint Andrásyhoz mindkét oldal befolyásos tagjai közül többen közös tanácskozássra meghivatván, ott a házi ur bizonyos non-chalanco-al indítványozta azt, hogy a visszautasított felírás eredeti szövege már most a képviselőház által egyhangulag fogadtassék el, — mi nem kevesebb mint, hogy a ház a hatalomnak egyszeru parancsszavára, tagadja meg saját határozatát: — úgy másrészlől a jobboldal nagy értekezletére meghivattak a baloldal mindazon kiszemelt tagjai, kiket a kitűzött czél segítésére megnyerhetni véltek. — A határozati párt nem hirdetett nagy értekezletet, mintán a törvénykezési kérdés fölötti tanácskozás óta egészen szétmállott. Eldonthetlen hagyhatjuk itt azon kérdést, vajjon e szétmállás sajátlag mely okokból származott. Sokan a külföldi viszonyok kedvezőtlen alakulásainak s az európai események állítólagos pangásának akercják tulajdonítani, egy résznek észrevehető lehagoltságát, némelyek visszavonulását, mások tartózkodó ovalosságát. Vannak a kik a párt szervezetének és vezetésének hiányában keresik a kellő összetartás nem létének okát s ettől nem meszsze fekszik a gondolat, vajjon nem a bizalomtugult-e meg nagyon a baloldal és vezérei között, vajjon nem a politikai nézetekben, irányzatokban és törekvésekben mutatkozó tetemes különbség választotta-e el a párt tagjait egymástól s nem ez szakgatta-e szét magát a pártot? Bármit legyen is, az tény, hogy midőn legnagyobb szükség lett volna az összetartásra, a baloldal egyes árnyalatai különválva értekeztek s az erő eldarabolva tehetetlenné vált. A baloldal főhímlött sorai alig érlelhettek egymás szándoka felől; Tiszának árnyalata — mely legelsőben hajlott a felírás eredeti szövegének visszaállítására — csak hírből tudta, hogy azok kik Simonyival tartanak, inkább szeretnének egy határozatot támogatni, ha ennek többségére kilátás volna, — míg Károlyi Edéröl: — helyesen vagy helytelenül — azt beszélték, hogy ő s maga töredékével az eredeti felírás szöveg visszaállítására helyett inkább

egy újabb külön feliratot pártolna, melyben a ház igazolná a választott czim alakját s az eredeti felirásterv abdicationalis három pontjának fõvetelével a trónjog elismerését illetõleg, az uralkodó ház megnyugtatása eszközöltetnék.

Ki az országgyûlés eddigi folyamát figyelemmel kísérte, az magától is el fogja találni, hogy mily okokkal küzdöttek a Deák eredeti fõlirásszövegének visszaállítása mellett, mi által az uralkodó trónjog elismertetvén, ezentul alig lehessen egyébrõl szó, mint a koronázási okmány szerkesztésérõl azon esetben, ha ugyan a kormány által követelt ünnepélyes elismerés megadása után az uralkodó a koronázást még mindig szükségesnek tartaná. Kibontották az opportunitás politikájának zárlaját, minden lehetõ alakban igyekeztek az emberek fejébe verni, hogy a hazáért mindent! következõleg a törvényhozó testület megaláztatásá is; hogy mi ne adjunk okot a szakításra, hanem várjunk míg a kormány szakít, mely esetben aztán annál inkább egygyé forrhatunk. A bécsi s pesti sajtó azzal ijesztgetett, hogy az egész európai diplomacia kárhözhatja feliratunkat, mely a beleékelni módosítványynyal egy õnerejében bizo nemzethez illõleg, az 1848-diki alkotmányos biztosítékok elismeréséhez, az ország épségének helyreállításához mint elengedhetlen feltételekhez szabja az uralkodó trónjogának elismerését. A sajtó ijesztgetéseit készpénz gyanánt adták és vették a klubokban. A szélsõ baloldal azonban — tekintettel lévén a bécsi birodalmi tanácsban legközelebb a magyarországi felirat visszautasítása folytán történt azon nyilatkozatokat is, melyek Magyarország irányában erõszakos rendszabályokat hoztak kilátásba, — ugy találta, hogy a földig alázó leiratra, illetõleg császári nyiltparancsra nem lehet egyébbel felelni, mint legalább is egy határozattal, mely a leirat fölötti tanácskozást az erõszakos adóbehajtás és egyéb flagrans törvénytelenségek megszüntetésétõl tegye függõvé. Bõszõrmenyi tehát következõ határozati indítványt adott át az elnöknek:

„A képviselõház méltó megütközéssel értette az Ő Felsége aláírásával ellátott s felolvasott iratból és az elõterjesztett elnöki jelentésbõl azt, hogy a magyar országgyûlés küldöttei tetteleg uralkodó Ferencz József Ő Felsége által maga elé sem bocsáttattak és a nemzet képviselõinek Ő Felségéhez intézett legelsõ nyilatkozata a nemzet méltóságunk nem csekély megsértésével és a hazu történelmében példátlanul visszautasított. Nagy és elutasíthatlan felelõség sulya nehezedik Ő Felségének azon tanácsosaira, kik nem tekintvén a jelen válságos idõk követelményeit — Ő Felségének ity magatartást javasolni s a magyar országgyûlés közelitõ lépésének remélt eredményeit az õszinte nyilatkozat visszautasításával ekép meghiusítani czélszerûnek hitték. A nemzet országgyûlésileg egybegyõlt képviselõi tisztu õntudatával birvan azon hazafiu kötelességének, melytõl az ország a fennálló törvények tántoríthatlan védelmét várja, — nem ingadozhattak törvényes követeléseik oszinte s határozott kijelentésében. Érett megfontolás után állapodtak meg tehát a f. évi június 21-rõl kelt felírásnak ugy alakjára, mint tartalmára nézve. Értzi és tudja a ház, mily horderõvel bir Ő Felsége felolvasott iratának az 1790-diki koronázó országgyûlés által követett eljárásra való hivatko-

zással kifejezett azon kívánata, hogy az országgyűlés már az alkotmányosság visszaállítására s a koronázás előtt, O Felségéhez, mint örökös magyar királyhoz intézzen feliratot; azonban az országgyűlésnek első teendője még sem lehet más, mint teljes erejével és mindennek előtt az alkotmányos törvények teljes visszaállítását sürgetni. Nem hallgathatja el a ház a fölötti sajnálkozásának kifejezését sem, hogy a küldött feliratban közelítése, a nemzet jogainak sérelmével példátlanul, a törvényes kormány közegek mellőzésével egy nyílt parancsban visszautasítván, a nem is olvasott feliratnak az örökös királyi czimre vonatkozó állítólagos hiányai észrevételbe tételnek, míg az alkotmányos törvények visszakövetése és az ország annyi tetemes sérelmeinek orvoslása iránti jogos kívánat még csak szóra sem méltatik. Azonban az országgyűlés, tekintve azt, hogy a közlött császári rendelvény nagy fontosságánál és az abban foglalt kérdések horderejénél fogva higgadt és tüzetes tárgyalást igényel, — tekintve, hogy az országgyűlési tanácskozások gunyára, az országban erőszakos adóbeajtás katonai hatalommal folytatattatik s ezen törvénytelen zaklatásnak már ekkorig is számosan estek áldozatul, — tekintve, hogy a törvényes hatóságok mellett s azok körében az alkotmányellenes császári rendőri hivatalok a polgári szabadság tetemes veszélyeztetésével folyvást állomásaikon tartatnak és működnek: a ház kijelenteni, hogy a fenforgó nagy fontosságú tárgyban mind addig, míg az erőszakos adószarolás tényleg és valósággal az egész hazában megszüntetve nem lesz, mind addig, míg a törvénytelen és alkotmányellenes hivatalnokok és rendőrök az országból el nem távolítottak: a felolvasott nyíltparancsban felhozott kérdéseknek higgadt tanácskozás alá vételét a képviselőház lehetségesnek nem tartja. Mely határozat az elnök által illető helyen tudomásul adandó."

A képviselőház zárt ülésben tanácskozott a leirat felett. E tanácskozás részletei nem tartoznak a közönség elé, ámbár méltó lett volna látni azon férfiu bátorságot, mely ha kell, nem retteg az ágyuk bömbölésétől és a kartácsok pusztító záporától, de a mely bátorságot érez magában arra is, hogy a jelen viszonyok között a czélszerűség politikájánál fogva — engedjen! Be volt jelentve, hogy a háznak egy része, habár bukását bizonyosnak látja is, nyilvános névszerintű szavazást fog kívánni. A jobb és baloldal számos tagjai nemes vetélkedéssel multák egymást felül annak bizonyításában, hogy a haza érdeke kívánja s követeli a kisebbségtől, miszerint az ellenállással felhagyva s a névszerintű szavazásról is lemondva, meggyőződését rendelje alá a többség ohajtásának, mi által az egyetértés helyreállítván, azon esetre ha a feliratnak abban kijelölt eredményei nem lennének, ez, a képviselőházat a közös elhatározásra összeforruva elég erősnek találhassa. — Heves és hosszas küzdelem után mi lett az eredmény, ezt a nyilvános ülés történetében bírja a közönség. A szélső baloldal visszavette indítványát s így az nem került a háznak asztalára. Hunkár megtévén az indítványt, utánna az „elfogadjuk" kissé erősebben hangzott ugyan, mint a közmegállapodásnál fogva kellett; de — mindamellett hogy a szélső baloldal nem jelent meg az ülésben — a szélső jobboldal elég erős püsszegéssel lón figyelmeztetve arra, hogy örömeiben magáról, illetőleg az elfogadott ajánlatról

kissé megfeleltkezett. A felírás eredeti szövege ekép lön visszaállítva. Kivétettek belőle a had- és pénz-ügyek független kezelése, az idegen katonaságnak az országbóli eltávolítása a magyar ezredek haladéktalan haza hivatása s a várak őrsége iránt világosan kifejezett követelések, ellenben be lön íglatva újra az uralkodó trónjogának feltétlen elismerése. Bizonyára kevesen lesznek azok, kik e felíratnak nagy súlyt tulajdonítvának s abból a nemzetre nézve kötelezettségeket vonnának ki, midőn a világ előtt tudva van, hogy az nem a többség egyedül érvényes akaratának kifolyása. Midőn a többség mintegy visszavonult egy pillanatra az intézkedés jogától, mely alkotmányos fogalmak szerint egyedül csak őt illeti, — ez annyit jelent, hogy a kisebbségnek megengedte saját rovására s felelőségére szerenését próbálni a nélkül, hogy ebből a nemzet elidegeníthetlen jogai ellen következtetéseket vonni lehessen.

III.

Midőn a multat áttekintjük s számba vesszük a tényezőket, melyek a dolgok menetét bizonyos irányban fejlesztették, a politikában ez azért történik, mert szükséges elkészülni a jövőnek eshetőségeire. S ha magunkat alap nélküli hiu reményekkel téltenségben ringatni, vagy crónk tulbecsülése által idő- s czélszerűtlen lépésekre indíttatni nem akarjuk — csak a helyzet előnyeinek és hátrányának elfogultlan mérlegelésével határozhatjuk meg, mely irányban kell tovább haladni, mit kell tenni, mire kell elkészülvén lenni, hogy végre is megmentsük s kiküzdjük azt a miétt a küzdésre léptünk.

Ha valaki azt gondolná, hogy midőn a többség által megállapított, következőleg minden alkotmányos fogalom szerint a nemzet akaratának kifejezését képező, de az uralkodó által visszautasított felírás helyett a felírásnak Deák által tervezett eredeti szövege, a képviselőház megegyezésével Bécsbe indíttatott, — ez a helyzetet nem változtatta meg, bizonyára nagyon csalatkozniék. Az első felírás, mely visszautasítva a levéltár irományai közzé került, a többségnek, tehát az országgyűlésnek felírása volt; a második felírás, az eredeti szerkezet szerint, ez a kisebbségé. Tehát a mennyiben ebből a trónlemondás s az üresen álló királyi trón betöltése fölötti érdemleges határozhatásnak jogáról a nemzet által történt lemondást következtetnének, ez jogilag nagy tévedés lenne; de a tények kivált az erkölcsi alapot nélkülöző ballépések elutasíthatlan s kérlelhetlen következményei többnyire halomra döntik a jog elméletét. A felírás — bármikép jött létre — az uralkodónak átnyujtva lön s ennek minden következményei tényleg az egész nemzetet fogják érni. Az első felirat formulázta a nemzet jogos és törvényes követeléseit a nélkül, hogy előre az uralkodóház irányában bármely kötelezettséget vállalt volna; a cselekvés teljes szabadságát fentartotta a trón fölötti intézkedésre nézve, midőn eléggé szelid alakban ugyan, de mégis kimondá, hogy annak fontolórá vétele, valljon az 1848-diki trónlemondás körülményeiből nem támadnak-e az uralkodó házra s illetőleg annak egyes tagjaira nézve nagyobb horderejű s megoldást váró közjogi kérdések, — azon időre marad, mikor az országgyűlés kiegészítve s az abszolutismus minden békója eltávolítva

leend. A második felirat a nemzet követeléseinek felállítására mellett az 1848-ki trónlemondást megmásíthatatlanul bevégzett ténynek tekinti s egyszersmind a hatalom birtokosának uralkodói jogát világosan, határozottan és feltétlenül elismervén, már megkoronáztatását is előkészíteni kívánja. Lényeges különbség van tehát a kettő között az uralkodó házra nézve; mennyiben már most a jog terén bárkinek az 1849-dik évre csak annyiban lehetne hivatkoznia, mennyiben az országgyűlés jelen kiegészítlen állapotánál fogva ily nagy fontosságú kérdés fölött végleg alig határozottat úgy, hogy a határozat a magyar birodalom minden részét kötelezze. — Azonban mi a nemzet alkotmányos jogait illeti, mindkét felirat tartalma lényegileg egy s ugyan az; mindkettő kimondja, hogy a magyar király törvényességének s az erre megkívántó koronázásnak törvényzsabta feltételei vannak, miknek előleges teljesítése multhatlanul szükséges; — mindkettő kimondja, hogy alkotmányos önállásunk sértetlen fenntartása, az országnak területi s politikai integritása, az országgyűlés kiegészítése, alaptörvényeink tökéletes visszaállítására, parlamenti kormányunk s felelős minisztériumunk ismétli életbeléptetése s az abszolút rendszer minden még fenlevő jogtalan következményeinek megszüntetése, oly előleges feltételek, miknek teljesítése nélkül az egyezkedés lehetetlen. — Es így az 1848-ki törvényes biztosítékok vissza követelése a második feliratban is akép van felállítva, hogy annak betöltése előtt tovább az országgyűlés egy lépést sem fog tenni s minden reputációja közérkölesi szempontból méltán megsemmisülne az egész művelt világ előtt, ha czéljának elérése végett még egy felíráshoz folyamodnék: mert ez már nem férfias felszólítás volna, mi egy nemzetet megillet, hanem kunyorálás, mit csak élhetlen koldus tehet.

Hanem az opportunitás politikája nagyon találekony! Vizsgáljuk meg tehát e terrenumot is. Hogy az uralkodó az országgyűlési felíratra mit fog válaszolni, ezt alkalmasint a jelen pillanatban még semmiféle halandó sem tudhatja; de hogy a nemzet jogos igényei egész kiterjedésben nem fognak méltányoltatni s megadatni, ez mégis több mint valószínű. — Lehetnek, vannak is az országban, kik attól félnek, hogy a kormány megszüntetvén az 1848-ki alkotmányos biztosítékok helyreállításának akadályait, még a szélső jobboldalnál is szélsőbb miniszteri kombinációval, a mostani képviselőház feloszlatásával, új választások rendelkezésével s az ármány és eselszövés minden eszközeinek mozgásba tételével utoljára az 1848-ki törvényeket oly szellemben revideáltathatná, hogy az lényegéből teljesen kiforgattatnék. De ily vállalatból azért nincs mit tartanunk, mert Ausztriának — teljesen pénz- s hitel-nélküli helyzetében — belügyeinek rendbehozására alig ha van annyi béke-ideje, mennyi egy ily különben is nagyon kétes kimenetelű s európai eshetőségek mellett veszélyessé válható vállalat keresztülvitelére kívántatnék. Ha tehát nem akarjuk feltenni ennek ellenkezőjét, miszerint a kormány egy kétségbeesett a minden koczkáztató va-banque-ot mondvá új provisoriumot, erőszakos rendszabályokat, elnyomást és üldözést fogna ismét proklamálni, — alig marad egyéb, mint hogy a válaszban Magyarországnak a birodalomhoz viszonyát illetőleg javallatok fognak tetetni, talán egy módosított és revideált vagy revideálandó 1848-nak czime alatt az 1847-ki

állapot felélesztésére, mi, ha ébren nem leszünk, igen könnyen történhetnék úgy hogy a miniszterek kinevezése megígértetvén vagy épen foganatba is vétetvén, — miután a legmagasb állású kormányzó hivatalnokok miniszteri czimében még nem fekszik a parlamenti felelős kormányzat lényege, — azok, különösen a pénz- és had-ügyet illetőleg a Bécsből jövő utasítások, kéziratok, praesidiálisok és egyéb hatások alá rendeltetnének. De az is be következhet, hogy valamely új s bizonytalan értékű alkotmányrendszer felépítésének megkísértése fog ajánlatni; sőt a sem lehetetlen, hogy a pénzügyek mindenekelőtti rendbehozása végett, — mert utóljára is Ausztriának ide megy ki az alkotmányoskodással minden törekvese, — az országgyűléstől egy választmány kinevezését kívánandják, mely a bécsi parlament választmányával összeülvén, ebből majd egy kis birodalmi tanács fogná magát kinőni! A válasz mindenesetre kívánatokat tartalmazand, és ha a felírásban a nemzet kijelölte az uralkodás törvényesítésének feltételeit, a válaszban a hatalom akarja majdán megszabni az alkotmányos uralkodás feltételeit. — És ezzel — ha csak egy lépést teszünk még tovább a mi feltételeink jogosságának bizonyításában vagy a kormány feltételeinek vitatásában, — ott vagyunk az alkotmányos biztosítékok fölötti alkudozásnak sikamlós terén. —

S valljon lehetséges e alkudozás útján czélt érünk? — E kérdésre határozottan s minden félreértés nélkül csak úgy felelhetünk, ha teljesen tisztában vagyunk a czélra nézve. — Némelyek még most okulva a három százados tapasztalatokból, talán hajlandók volnának a béke megszilárdítása, az ország nyugalma, a szellemi s anyagi gyarapodás eszközeinek kifejthetése végett az 1848-ki alkotmányos biztosítékokból Ausztria kedvéért egyet s mást feladni; meg nem gondolva, hogy mindaz, a mit a nemzet alkotmányos biztosítékokból elengedne, állásunkat telemesen gyengitené s Ausztriát irányunkban erősitené, végeredményeiben pedig ismét csak megrontásunkra használnék. Vannak a kik egyenesen és már is leplezetlenül oda hajlanak, hogy az 1847-ki alkotmányos állapot állíttassék vissza. Vagy magának az ország primásának ez irányban tett kijelentése után a felsőház tagjai közül többen nem akép nyilatkoztak-e, hogy e részben minden kételynek el kell oszlani? De a nemzet általán véve — s ezt egész biztossággal lehet állítani, — igen jól érzi s tudja, hogy nem közjogi kérdések rendezésénél egyedül a jelen nemzedék érdekeit venni figyelembe bűn volna azok iránt, kik a küzdésben nyomainkba lépnek s annál fogva pillanatnyi könnyebbülésekért s a sebeknek nem gyógyításáért, csak eltakarásukért soha nem fogna onként bele nyugodni az 1848-ki alkotmányos biztosítékok csorbitásába. Törvényhozási s kormányzati teljes önállóságának épségben tartása végett, éppen oly szüksége van a független felelős magyar kormányra, mint a szeles alapokon nyugvó választási törvényre, mely hatásában a demokrat irányu intézmények kifejlődését biztosítván, az ország népeit, a különböző nemzetiségeket egyedül képes megnyugtatni s érdekében összeforrasztani. Az is lehetlennék látszik, hogy mind addig, míg az osztrák örökös tartományokkal, habár csak personal-unio alapján is, birodalmi kapcsolatban vagyunk, — a nemzet valaha lemondjon alkotmányos önállóságának azon biztosítékáról, miszerint akkor, midőn az uralkodó, nem magyar tanácsosok

által környezve a magyar birodalom határain kívül tartózkodik; a végrehajtó hatalom élén mindig a kormányzati teljhatalommal ellátott nádor legyen. A hadügynek és a pénzügynek egész kiterjedésben minden osztrák beavatkozástól független kezelése pedig ép oly nélkülözhetlen feltétele alkotmányosságunknak s onállásunknak, mint az 1848. évi IV. törv. cz. 6. §. mely szerint az országgyűlés évi ülése az utolsó évről számadásnak és a következő évi költségvetésnek a miniszterium által leendő előterjesztése s az irántoki határozat meghozatala előtt be nem rekesztethetik, sem az országgyűlés fel nem oszlatthatik. — Szóval a nemzet félremagyarázhatlan czélja, mit a képviselő választások zászlóira mindenütt fölirt, — az 1818-diki alkotmányos biztosítékokat teljes erejökben csorbítlanul fentartani s megvédeni! — Senki sem kételkedhet tehát s természetes is, hogy a nemzet el van határozva, az 1848-ban kiküzdött alkotmányos biztosítékok fölényegét a parlamenti kormányzatot, a független felelős magyar miniszteriumot teljes tisztaságában, egész erejével megőrizni s fentartani: el van határozva a kiküzdött jogegyenlőséget minden irányban s minden lealkuvás nélkül érvényesíteni, nem csak, hanem az 1848-diki törvényekben kimondott elveket egyszersmind tovább fejleszteni s érvényesítésként újabb biztosítékairól is gondoskodni. Az 1818-diki törvények tetleges életbeléptetésétől kész ugyan Horvátország irányában és a nemzetiségek jogos igényeivel szemközt elállani — mint ez a felírásban is kifejezve lőn — de csakis ebből áll mindaz, mit az 1848-diki törvényekből s pedig egyedül utólagos revisio útján feláldozni lehet.

Feltesleges volna minden bizonyítás arra nézve, hogy mindennek ellenében, a kormánynak eltökélt szándoka: törvénytelenül s a nemzetjog hálatlan sérelmével elkobzott alkotmányos biztosítékaink helyreállítását a rendelkezése alatt lévő minden de minden eszközzel megakadályozni s hogy magát az alkudozást is egyedül a végre kívánja az országgyűléssel megkezdeni, hogy ez uton az 1848-diki törvények előleges revisioját, a leglényegesebb alkotmány biztosítékoknak megszüntetését kieszközölje. S bizonyára senki sincs, ki meggyőződve nem volna hogy alkudozás útján a legjobb esetben sem lehetne többet elérni, mint azt, hogy az 1847-diki kormányserkezet — melynek ritka jótéteményeit egy tehetetlen helytartótanács létezése mellett, egyebek közt a törvénytelen adók erőszakos behajtásában, egy megalázott és a gravaminális ultra terelni kívánt országgyűlés semmit sem eszközölt tanácskozásainak szemléletében tényleg már élvezzük, — az országgyűlés megegyezésével jogilag is visszaállítván, a bécsi udvari kancelláriának s ez uton az osztrák státustérfiaknak a magyar ügyekre gyakorlott döntő befolyása ismét biztosíttassék. — Ha tehát alkudozás útján a közösen s országos egyhangúsággal kitűzött nagy czélt elérni teljes lehetetlen, valljon mi az, a mi az országgyűlést arra indíthatná, hogy mégis induljon el az alkudozás ösvényén? Hol van az ok, mely a képviselőházat további engedékenységre készíthetné s azon esothen, ha az 1848-diki alkotmányos biztosítékok feltétlen elismerését s fentartását, azonnali újabb életbeléptetését illetőleg tagadó vagy csak kiterő válasz érkezend, — mi volna az, mi egy újabb felirat gyártását s souverain nemzet képviselő testületének egy újabb megalázását igazolhatná? A további felírás akkor, midőn az onkény legérzékenyebben sújtja az or-

szág lakóit az erőszakos katonai adóvégrehajtások dulásai által, méltán azon gyanut gerjesztené az ország minden ajku népeiben, miszerint az országgyűlés nem elég erős a kormánynak — mint látszik, leginkább az 1847-diki állapot felé gravitáló törekvését egy határozott lépéssel rögtön megakasztani; vagy a mi még rosszabb volna, hogy talán maga az országgyűlés is hajlandó a körülményekre fektetett ürügyök alatt, a nép szabadságából s jogából elengedni, habár e hajlammal még most előállani nem tartja észszerűnek. — És ne feledjék a roppant felelősség sulya alatt működő országgyűlés tagjai, hogy a bécsi kormány az idegen ajku népet a magyar ellen, általában a népet a birtokosság ellen soha sem szűnik ingerelni s nagy részben ezélt érte, ha a képviselőház csak egyetlen félremagyarázható lépéssel közelítene az 1847-diki állapot visszaállításának lehetővé tétele felé. A nép könnyen kötségekbe vonhatná úgy az urbéri viszonyok maradványainak őszintén végleges megszüntetését, mint a jogegyenlőség elvének tovább fejlesztése iránti szándokot a választói képeség kiterjesztése által, mit pedig kívált az idegen ajku szegényebb népek jogosan kívánhatnak. — Ha tehát bekövetkeznék azon eset, hogy a nemzet részéről előterjesztett törvényes kivanatok be nem töltetnek, ha a felírásnak közvetlen sikere nem lenne: a képviselőház a további alkudozásba — mely célhoz úgy sem vezet — egyáltalán fogva nem bocsátkozhat. Elutasíthatlan erkölcsi kötelessége ez esetben mellőzni minden újabb felírást, mely a hatalmat még makacsabbá tenné a nemzet jogos követeléseivel szemközt s kizárná annak lehetőségét is, hogy a képviselőház némileg kügazithassa azon esorbát, melyet a jun 30-diki pátensszerű leirat irányában — engedelmes magatartásával a nemzet méltóságán ejtett. De a józan politikai észélyesség is azt kívánja, hogy a felírásban elég érthetően formulázott s lealkuvás tárgyául legkisebb részben sem szolgálható törvényes követelésekhez a legszigorubbán ragaszkodják és az uralkodó hatalom tekintélyének megtámadása nélkül fogja tehetni azt, hogy egy határozatban vagy nyilatkozványban kijelenti, miszerint törvényes követeléseinek betöltését, az 1848-diki alkotmányos biztosítékok kötelező erejének elismerését — várni fogja. — Ez kötelesség már csak azon oknál fogva is, mert az országgyűlés mostani kiegészítlen állapotában új törvényeket alkotni, vagy ilyen alkotásának egy alkudozással bizonyos irányt szabni képesítve nincs; míg ellenben ha csak három ember volna is együtt, elutasíthatlan polgári kötelessége lenne a törvényt ortalmazni s a törvények elnyomása ellen határozottan tiltakozni! —

De — méltán kérdehetné valaki — háj ha ez szakításra vezet? Aggasztó kérdésnek látszik minden bizonynyal; azonban csakis látszik ilyennek, mert nagyon tévednek azok, kik talán erősebb phantasiájuknál fogva, talán félreértésből, — a szakítás fogalmával rémképeket kapcsolnak össze. Ha arról volna szó, valljon mi jobb, mi helyesebb és mi észélyesebb: alkudni, engedni s időt nyerni, vagy pedig fegyvert ragadni s verekedni az alkotmányos szabadság megvédése végett, — ez esetben igen természetes, hogy a nemzetnek egy része minden tétova nélkül inkább kész volna engedni min e sokat szenvedett hazára a vérontás iszonyait felidézni; egy másik rész a külföldi viszonyokra fordítván fürkésző tekintetét, a szerint határozná jobbra vagy balra, a mint meggyőző-

dése szerint s külvizonyok alakulásaitól várna vagy nem várna — s nemzeti ügy számára támogatást: végre talán a legkisebb rész, minden további gondolkozás nélkül magasan lobogtatna zászlaját, melyen írva van: Szabadság vagy halál! — Azonban még egyáltalán fogva nem vagyunk ott, hogy e kérdéseket ekép kellene felállítani. Szakíthat a kormány épen úgy mint szakíthat a nemzet is anélkül, hogy aztán mindjárt lényegesen összeütközésre kerülne a dolog s a csatatereni mérkőzés elkerülhetlenné válnék. A kormány részéről szakítás volna, ha az országgyűlésileg felterjesztett jogos követeléseket egyenesen visszautasítván, az országgyűlés feloszlátása vagy elnapolása mellett valamely provisoriumot hozna ha s abszolút hatalommal igazgatná s zaklatná, annyigatná megint az országot. Nehéz volna megmondani, vajjon elég erősnek érzí-e magát a kormány, újra egy ily lépést merénylení s annak minden következeiséért a felelősséget Magyarország népeinek s a művelt világnek közvéleményével szemközt vállalni. De ha fontolóra vesszük, hogy cz által a külömben is folytonos pénzsükségben szenvedő s a kedvezőtlen külvizony által egyre szorongatott államhatalom minden hitelle zérusra szállna ha s — ha meggondoljuk, hogy a tizeukét évi absolutismust nem jószántából, hanem azért szüntette meg, mert az erkölcsi s anyagi erejét teljesen lelemésztvén, kulhatalmi állását már csaknem egészen megsemmisítvén, elkerülhetlen szükségesség volt megkísérteni a tönkretutott birodalom valamiképeni regeneratioját, — ha mindezekre s az ezekkel közvetlen kapcsolatban álló kérdések és viszonyok mibeülére nézve tisztába jönni igyekeztünk, épen nem leend nehéz elképzelní, hogy ily szakítás a kormány részéről, csak Ausztria megsemmisülését siettetné!

És vajjon miben állana a szakítás Magyarországra nézve? Mit vesztené vagy kockáztatna a nemzet a szakítás által? Kétségtelenül igaz, hogy ha az országgyűlés egy határozattal, vagy nyilatkozvánnyal az alkudozást elmetszené s ha a kormány elég jókor még erre sem határozna el magát, hogy a nemzet törvényes követeléseinek eleget tegyen, — a hatalom ez esetben a kormányzatnak okvetlenül absolutistikus természetü provisoriumát venné igénybe; de ezáltal egyszersmind felidézne maga ellen a kórálapotba való visszaesésnek imént említett következményeit. Míg ellenben a nemzet minden kihívás nélkül ismét semleges állást foglalna el s megtörhetlen erejében, létének európai szükségességében bizva, nyugodtan s béketüréssel, de egy nagy gondolatban egyesülve, bevarja a sebesen fejlődő külvizonyok azon alakulásait, melyeknek egyik leghízonosabb követelménye a nyugoti civilizáció s a szabadság érdekében az, hogy a közép- s al-Dunánál a nemzeti akaraton s közmegelegedésen, mint egyedül megdönthetlen talapzaton nyugvó birodalom, átvegye nagy horderejű feladatát: a közvetlő s összekötő képsot nyugat s kelet között. — A külvizonyok elkerülhetlenül Bekövetkező alakulásaiba — mindenesetre nagy politikai hiba volna annyira s oly módon bízni, mintha a jövődövel szemközt épen mindegy lenne, hármít tegyen a nemzet s bármikép viselje magát az országgyűlés s bármily kötelezettségeket vállaljon a képviselőház! Kötelezettségeket vállalni, kiegyezkedni s jogokat oly tartalék gondolatlalt ismerni el, hogy az ezekből származó kötelezettségektől a legelső kedvező alkalommal ugysis meglehet majdan menekülni, az

állapot felélesztésére, mi, ha ébren nem leszünk, igen könnyen történheték úgy hogy a miniszterek kinevezése megígértetvén vagy éppen fogamatba is vétetvén, — miután a legmagasb állású kormányzó hivatalnokok miniszteri czimében még nem fekszik a parlamenti felelős kormányzat lényege, — azok, különösen a pénz- és had-ügyet illetőleg a Bécsből jövő utasítások, kéziratok, praesidiálisok és egyéb hatások alá rendeltetnének. De az is be következhet, hogy valamely új s bizonytalan értékű alkotmányrendszer felépítésének megkísértése fog ajánlatni; sőt a sem lehetetlen, hogy a pénzügyek mindenekelőtti rendbehozása végett, — mert utoljára is Ausztriának ide megy ki az alkotmányoskodással minden törekvese, — az országgyűléstől egy választmány kinevezését kívánandóják, mely a bécsi parlament választmányával összeülvén, ebből majd egy kis birodalmi tanács fogná magát kinőni! A válasz mindenesetre kívánatokat tartalmazand, és ha a felírásban a nemzet kijelölte az uralkodás törvényesítésének feltételeit, a válaszbán a hatalom akarja majdán megszabni az alkotmányos uralkodás feltételeit. — És ezzel — ha csak egy lépést teszünk még tovább a mi feltételeink jogosságának bizonyításában vagy a kormány feltételeinek vitatásában, — ott vagyunk az alkotmányos biztosíték fölötti alkudozásnak sikamlós terén. —

S valljon lehetséges e alkudozás utján czélt érniünk? — E kérdésre határozatlan s minden félreértés nélkül csak úgy felelhetünk, ha teljesen tisztában vagyunk a czélra nézve. — Némelyek még most okulva a három százados tapasztalatokból, talán hajlandók volnának a béke megszilárdítása, az ország nyugalma, a szellemi s anyagi gyarapodás eszközeinek kifejthetése végett az 1848-ki alkotmányos biztosítékokból Ausztria kedvéért egyet s mást feladni; meg nem gondolva, hogy mindaz, a mit a nemzet alkotmányos biztosítékokból elengedne, állásunkat tetemesen gyengítené s Ausztriát irányunkban erősítené, végeredményeiben pedig ismét csak megrontásunkra használtatnék. Vannak a kik egyenesen és már is leplezetlenül oda hajlanak, hogy az 1847-ki alkotmányos állapot állíttassék vissza. Vagy magának az ország primásának ez irányban tett kijelentése után a felsőház tagjai közül többen nem akép nyilatkoztak-e, hogy e részben minden kételynek el kell oszlani? De a nemzet általán véve — s ezt egész biztossággal lehet állítani, — igen jól érzi s tudja, hogy nem közjogi kérdések rendezésénél egyedül a jelen nemzedék érdekeit venni figyelembe bűn volna azok iránt, kik a küzdésben nyomainkba lépnek s annál fogva pillanatnyi könnyebbülésekért s a sebeknek nem gyógyításáért, csak eltakarásukért soha nem fogna onként bele nyugodni az 1848-ki alkotmányos biztosítékok csorbításába. Törvényhozási s kormányzati teljes önállóságának épségben tartása végett, éppen oly szüksége van a független felelős magyar kormányra, mint a széles alapokon nyugvó választási törvényre, mely hatásában a demokrat irányu intézmények kifejlődését biztosítván, az ország népeit, a különböző nemzetiségeket egyedül képes megnyugtatni s érdekeiben összeforrasztani. Az is lehetlennék látszik, hogy mind addig, míg az osztrák örökös tartományokkal, habár csak personal-unio alapján is, birodalmi kapcsolatban vagyunk, — a nemzet valaha lemondjon alkotmányos önállóságának azon biztosítékáról, miszerint akkor, midőn az uralkodó, nem magyar tanácsosok

által környezve a magyar birodalom határain kívül tartózkodik; a végrehajtó hatalom élén mindig a kormányzati teljhatalommal ellátott nádor legyen. A hadügynek és a pénzügynek egész kiterjedésben minden osztrák beavatkozástól független kezelése pedig ép oly nélkülözhetlen feltétele alkotmányosságunknak s önállásunknak, mint az 1848. évi IV. törv. cz. 6. §. mely szerint az országgyűlés évi ülése az utolsó évről számadásnak és a következő évi költségvetésnek a miniszterium által leendő előterjesztése s az irántoki határozat meghozatala előtt be nem rekesztethetik, sem az országgyűlés fel nem oszlatnak. — Szóval a nemzet félremagyarázhatlan célja, mit a képviselő választások zászlóira mindenütt fölirt. — az 1848-diki alkotmányos biztosítékokat teljes erejükben csorbítlanul fentartani s megvédeni! — Senki sem kételkedhet tehát s természetes is, hogy a nemzet el van határozva, az 1848-ban kiküzdött alkotmányos biztosítékok fölényegét a parlamenti kormányzatot, a független felelős magyar miniszteriumot teljes tisztaságában, egész erejével megőrizni s fentartani: el van határozva a kiküzdött jogegyenlőséget minden irányban s minden felkuvás nélkül érvényesíteni, nem csak, hanem az 1848-diki törvényekben kimondott elveket egyszersmind tovább fejleszteni s érvényesítések újabb biztosítékairól is gondoskodni. Az 1848-diki törvények tettleges életbeléptetésétől kész ugyan Horvátország irányában és a nemzetiségek jogos igényeivel szemközt elállani — mint ez a felírásban is kifejezve lön — de csakis ebből áll mindaz, mit az 1848-diki törvényekből s pedig egyedül utólagos revisio útján feláldozni lehet.

Felesleges volna minden bizonyítás arranévezve, hogy mindenek ellenében, a kormánynak eltökélt szándoka: törvénytelenül s a nemzetjog halatlán sérelmével kikobzott alkotmányos biztosítékaink helyreállítását a rendelkezése alatt lévő minden de minden eszközzel megakadályozni s hogy magát az alkudozást is egyedül a végre kívánja az országgyűléssel megkezdeni, hogy ez uton az 1848-diki törvények előleges revisioját, a leglényegesebb alkotmány biztosítékoknak megszüntetését kieszközölje. S bizonyára senki sincs, ki meggyőződve nem volna hogy alkudozás útján a legjobb esetben sem lehetne többet elérni, mint azt, hoy az 1847-diki kormányserkezet — melynek ritka jótétemenyeit egy tehetetlen helytartótanács létezése mellett, egyebek közt a törvénytelen adók erőszakos behajtásában, egy megalázott és a gravaminális utra terelni kívánt országgyűlés semmit sem eszközölő tanácskozásainak szemléletében lényeg már élvezzük, — az országgyűlés megegyezésével jogilag is visszaállítván, a bécsi udvari kancelláriának s ez uton az osztrák státuslérfiaknak a magyar ügyekre gyakorlott döntő befolyása ismét biztosításék, — Ha tehát alkudozás útján a közösen s országos egyhangúsággal kitüzött nagy cél elérni teljes lehetetlen, valljon mi az, a mi az országgyűlést arra indíthatná, hogy mégis induljon el az alkudozás ösvényén? Hol van az ok, mely a képviselőházat további engedékenységre készíthetné s azon esetben, ha az 1848-diki alkotmányos biztosítékok feltétlen elismerését s fentartását, azonnali újabb életbeléptetését illetőleg tagadó vagy csak kitérő válasz érkezend, — mi volna az, mi egy újabb felirat gyártását s souverain nemzet képviselő testületének egy újabb megalázását igazolhatná? A további felírás akkor, midőn az onkeny legérzékenyebben sújtja az or-

szág lakóit az erőszakos katonai adóvégrehajtások delásai által, méltán azon gyanut gerjesztené az ország minden ajku népeiben, miszerint az országgyűlés nem elég erős a kormánynak — mint látszik, leginkább az 1847-diki állapot felé gravitáló törekvését egy határozott lépéssel rögtön megakasztani; vagy a mi még rosszabb volna, hogy talán maga az országgyűlés is hajlandó a körülményekre fektetett ürügyök alatt, a nép szabadságából s jogából elengedni, habár e hajlammal még most előállani nem tartja czélszerűnek. — Es ne feledjék a roppant felelősség sulya alatt működő országgyűlés tagjai, hogy a becsi kormány az idegen ajku népet a magyar ellen, általában a népet a birtokosság ellen soha sem szűnik ingerelni s nagy részben czélt érne, ha a képviselőház csak egyetlen félremagyarázható lépéssel közelitene az 1847-diki állapot visszaállításának lehetővé tétele felé. A nép könnyen kétségbe vonhatná ugy az urbéri viszonyok maradványainak őszintén végleges megszüntetését, mint a jogegyenlőség elvének tovább fejlesztése iránti szándokot a választói képeség kiterjesztése által, mit pedig kivált az idegen ajku szegényebb népek jogosan kívánhatnak. — Ha tehát bekövetkeznék azon eset, hogy a nemzet részéről előterjesztett törvényes kívánatok be nem öltetnek, ha a felírásnak közvetlen sikere nem lenne: a képviselőház a további alkudozásba — mely czélhoz ugy sem vezet — egyáltalán fogva nem bocsátkozhat. Elutasíthatlan erkölcsi kötelessége ez esetben mellőzni minden újabb felírást, mely a hatalmat még makacsabbá tenné a nemzet jogos követeléseivel szemközt s kizárná annak lehetőségét is, hogy a képviselőház némileg kiigazíthassa azon esorbát, melyet a jun 30-diki pátensszerű leirat irányában — engedelmes magatartásával a nemzet méltóságán ejtett. De a józan politikai eszélyesség is azt kívánja, hogy a felíratban elég érthetően formulázott s lealkuvás tárgyául legkisebb részben sem szolgálható törvényes követelésekhez a legszigorubbán ragaszkodják és az uralkodó hatalom tekintélyének megtámadása nélkül fogja tehelni azt, hogy egy határozatban vagy nyilatkozványban kijelenti, miszerint törvényes követeléseinek betöltését, az 1848-diki alkotmányos biztosítékok kötelező erejének elismerését — várni fogja. — Ez kötelesség már csak azon oknál fogva is, mert az országgyűlés mostani kiegészítlen állapotában új törvényeket alkotni, vagy ilyen alkotásának egy alkudozással bizonyos irányt szabni képesítve sincs; míg ellenben hacsak három ember volna is együtt, elutasíthatlan polgári kötelessége lenne a törvényt oltalmazni s a törvények elnyomása ellen határozottan tiltakozni! —

De — méltán kérhetőné valaki — hát ha ez szakításra vezet? Aggasztó kérdésnek látszik minden bizonynyal; azonban csakis látszik ilyennek, mert nagyon tévednek azok, kik talán erősebb phantasiájuknál fogva, talán félreértésből, — a szakítás fogalmával rémképeket kapcsolnak össze. Ha arról volna szó, valljon mi jobb, mi helyesebb és mi esélyesebb: alkudni, engedni s időt nyerni, vagy pedig fegyvert ragadni s verekedni az alkotmányos szabadság megvédése végett, — ez esetben igen természetes, hogy a nemzetnek egy része minden tétova nélkül inkább kész volna engedni min e sokat szenvedett hazára a vérontás iszonyait felidézni; egy másik rész a külföldi viszonyokra fordítván fűrkésző tekintetét, a szerint határozna jobbra vagy balra, a mint meggyőző-

dése szerint s külviszonyok alakulásaitól várna vagy nem várna — s nemzeti ügy számára támogatást: végre talán a legkisebb rész, minden további gondolkodás nélkül lobogtatna zászlóját, melyen írva van: Szabadság vagy halál! — Azonban még egyáltalán fogva nem vagyunk ott, hogy e kérdéseket ekép kellene felállítani. Szakíthat a kormány épen úgy mint szakíthat a nemzet is anélkül, hogy aztán mindjárt tényleges összeütközésre kerülne a dolog s a csatlatereni mérközés elkerülhetlenné válnék. A kormány részéről szakítás volna, ha az országgyűlésileg felterjesztett jogos követeléseket egyenesen visszautasítván, az országgyűlés feloszlatása vagy elnapolása mellett valamely provisóriumot hozna be s absolut hatalommal igazgatná s zaklatná, sanyargatná megint az országot. Nehéz volna megmondani, vajjon elég erősnek érzí-e magát a kormány, újra egy ily lépést merényleni s annak minden következtéseiért a felelősséget Magyarország népeinek s a művelt világ-nak közvéleményével szemközt elvállalni. De ha fontolóra vesszük, hogy ez által a különben is folytonos pénzszükségben szenvedő s a kedvezőtlen külviszony által egyre szorongatott államhatalom minden hitele zérusra szállana is, — ha meggondoljuk, hogy a tizenkét évi absolutizmust nem jószántából, hanem azért szüntette meg, mert az erkölcsi s anyagi erejét teljesen fölemésztvén, külhatalmi állását már csaknem egészen megsemmisítvén, elkerülhetlen szükségesség volt megkísérteni a tönkretutott birodalom valamiképeni regeneratioját. — ha mindezekre s az ezekkel közvetlen kapcsolatban álló kérdések és viszonyok mibeulérére nézve tisztába jönni igyekeztünk, épen nem leendő nehéz elképzelni, hogy ily szakítás a kormány részéről, csak Ausztria megsemmisülését siettetné!

És vajjon miben állna a szakítás Magyarországra nézve? Mit vesztené vagy kockáztatna a nemzet a szakítás által? Kétségtelenül igaz, hogy ha az országgyűlés egy határozattal, vagy nyilatkozvánnyal az alkudozást elmeteszé s ha a kormány elég jókor még erre sem határozna el magát, hogy a nemzet törvényes követeléseinek eleget tegyen, — a hatalom ez esetben a kormányzatnak okvetlenül absolutistikus természetű provisóriumát venne igénybe; de ezáltal egyszersmind felidézne maga ellen a körül-lapotba való visszaesésnek unént említett következményeit. Míg ellenben a nemzet minden kihívás nélkül ismét semleges állást foglalna el s megtorhellen erejében, létének európai szükségességében bizva, nyugodtan s béketuréssel, de egy nagy gondolatban egyesülve, bevárja a sebesen fejlődő külviszonyok azon alakulásait, melyeknek egyik legbizonyosabb követelménye a nyugati civilizáció s a szabadság érdekében az, hogy a közép- s al-Dunánál a nemzeti akaraton s közmegelegedésen, mint egyedül megdönthetlen talapzaton nyugvó birodalom, átvegye nagy horderejű feladatát: a közvetítő s összekötő kapesot nyugat s kelet között. — A külviszonyok elkerülhetlenül Bekövetkező alakulásaiba — mindenesetre nagy politikai hiba volna annyira s oly módon bízni, mintha a jövődűvel szemközt épen mindegy lenne, hármít tegyen a nemzet s hármikép viselje magát az országgyűlés s bármily kötelezettségeket vállaljon a képviselőház! Kötelezettségeket vállalni, kiegyezkedni s jogokat oly tartalék gondolattal ismerni el, hogy az ezekből származó kötelezettségektől a legelső kedvező alkalommal ugysis meglehet majdan menekülni, az

megilleti a perfid zsarnokot, ki szorult helyzetében mindent ígérni kősz s a bajból menekülve mindent megtagad: de ily alávaló politikát egy semleges ellenállásában is erős nemzetnek követni nem szabad! A mely nemzet kész volna saját ügyét s a zászlót, mely alatt küzd céljaiért,—eképen compromittálni, az más nemzetek és hatalmak kezében mindenre alkalmas eszközzé válhatik, de a bizalmat és sympathiákat elvesztvén irányadó befolyásra emelkedni többé nem lenne képes! —

Egy kérdés volna még; de erre felelni a jövőnek leendő feladata. A képviselőház fel fog-e emelkedni azon elvi politika követésére, melyet a helyzetnek nagyszerűsége kíván? — Nem lehet e sorok feladata politikai irányzatok szempontjából mérlegezni azon elemeket, melyekből jelenleg a képviselőház össze van szerkesztve. Tagadhatlan, hogy ha a teljes jogegyenlőségnek 1848-ban történt kimondása s érvényesítése után a politikai közéletben mindjárt tíz évi szünet nem áll be s a politikai jogok gyakorlatára képesített nép erejének, képességének s a közügyekre befolyásának rendes kifejlődése hosszú időre meg nem akasztatik a közbejött események által: — most már a képviselőházban bizonyosan sokkal erősebb volna a népelem tulsulya által a nemzet s a ház politikai iránya a jövőre nézve általában megnyugtatóbb lenne. Azonban akarat-szilárdsággal párosult tevékenység és a képviselőház határozottabb politikájának a törvényhatóságok és közvélemény általi támogatása mindent eszközölhet arra nézve, hogy a képviselőház egyetértése által ereje oly irányban fejlődjék, a mely irány a szabadságra s nemzeti önállóságra törekvő küzdelmek sikerét biztosítsa. —

Lehet-e ez irány olyan mely az 1848-diki nagy eszméket, nagy eseményeket compromittálja? Az 1847-diki állapotnak — akár leplezetlen, akár szinleges módosításokkal, talán miniszteri kinevezések ígérete alá takart — visszaállítására a legnagyobb anachronismus volna a nép hangosan nyilvánuló igényeivel, jogaival s ki nem irtható szabadság-szeretetével szemben! Nem lenne az egyéb egy rossz provisoriumnál mint a milyen akármelyik osztrák provisorium, de a mely magyar provisorium a nép gyűlöletét, — melyet most a bécsi kormány iránt érez, egyenesen a magyar kormánytértsiak s mindazok ellen fordítaná, kik ily törekvésben a magyar urakat támogatnák. Ez alkalmas fegyver lenne egyszersmind a bécsi urak kezében Magyarországon titkon kéz alatt elszórni egy polgárháborúnak magvait. Legyünk ébren tehát! és utasítsunk vissza minden lealkuvási célzatot s általában minden oly tervet, kívánatot avagy félrendszeres szabályt, mi az alkotmányos biztosítékok teljessége fölötti alkudozásnak csak színével is bírna; mert az, mit a jövő fejlemények bázisául önként elfogadhatunk, nem lehet kevesebb mint: — 1848 —

D^e BALLAGI GÉZA.